

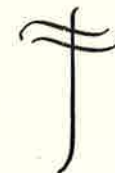
DE EERSTE VIJF

J. H. DE GROOT, INSPECTEUR-GENERAAL VAN HET NIJVERHEIDS-ONDERWIJS

DE EERSTE VIJF HERINNERINGSALBUM

GEWIJD AAN
DE EERSTE VIJF JAREN
VAN HET BESTAAN DER
AMSTERDAMSCHER
GRAFISCHE
SCHOOL

UITGEGEVEN OP DEN EERSTEN DAG VAN JULI IN
HET JAAR NEGENTIEN HONDERD DRIE EN TWINTIG.
DIT ALBUM IS NIET IN DEN HANDEL, MAAR BESTEMD
VOOR BEGUNSTIGERS EN LEDEN VAN DE SCHOOL

OPDRACHT

HET PERSONEEL EN DE LEERLINGEN DER AMSTERDAMSCH
GRAFISCHE SCHOOL DRAGEN DIT ALBUM MET EERBIED EN
DANKBAARHEID OP AAN DEN INSPECTEUR-GENERAAL VAN
HET NIJVERHEIDS-ONDERWIJS, DEN HEER J. H. DE GROOT EN
HET BESTUUR DER AMSTERDAMSCH GRAFISCHE SCHOOL

INHOUD EN LIJST VAN DE AFBEELDINGEN

	Pag.
Voorwerk: afbeelding van H. J. de Groot, Inspecteur-Generaal van het Nijverheids- onderwijs en F. J. A. M. Wierdels, Voorzitter der Amsterdamsche Grafische School. Schetsje uit 1918, over de geboorte der school, geschreven door den heer F. J. A. M. Wierdels in het jaar 1918	1
Afbeelding van E. J. Kuipers, Secretaris der Amsterdamsche Grafische School	5
Afbeelding van W. A. van Leer, Penningmeester der Amsterdamsche Grafische School	6
Afbeelding van F. L. van der Bom, Vice-voorzitter der Amsterdamsche Grafische School	7
De eerste vijf der Amsterdamsche Grafische School, door L. Ronner	8
Als tegenspoed staalt . . . . ., door C. H.	10
Afbeeldingen van J. F. Duwaer, E. J. de Groot en B. Ponstein, leden van het Dagelijksch Bestuur der Amsterdamsche Grafische School . . . . . 12, 13 en	14
Het begin is veelal moeilijk, door J. Krull	15
Onderwijs in boekdrukken, door J. A. Volcke	19
Het verleden en het heden, door C. W.	22
Afbeelding van L. J. Zegers Veeckens, oud-lid van het Dagelijksch Bestuur	24
Afdeeling machinezetten, door J. Frankfort	25
Afbeelding van S. L. van Looy, in leven lid van het Dagelijksch Bestuur der Amster- damsche Grafische School	27
Afbeelding van J. C. M. Mensing, oud-lid van het Dagelijksch Bestuur	28
Bij 't Boekbinden, door Alphons M. Küppers	29
Vijf jaren terug en thans, door G. J. Vermeulen	31
De school bestaat vijf jaar, door W. Tick	34
Afbeelding van H. B. Dieperink Jzn., lid van het Dagelijksch Bestuur der Amster- damsche Grafische School	36
Onze lithografie, door J. Ligter	37
De eerste September 1918, door C. Hafkamp	40
Afbeelding van W. ten Have, lid van het Dagelijksch Bestuur der Amsterdamsche Grafische School	44
Boekhandel en Vakschool, door D. S.	45
Nieuwe tijden en klanken, door J. A.	49
Van den administrateur, door Anton R. Harmsen	50

FERD. J. A. M. WIERDELS, VOORZITTER VAN DE VEREENIGING AMSTERDAMSCHER GRAFISCHE SCHOOL

SCHETSJE UIT 1918
OVER DE GEBORTE VAN DE SCHOOL,
GESCHREVEN DOOR DEN VOORZITTER,
DEN HEER F. J. A. M. WIERDELS IN 1918

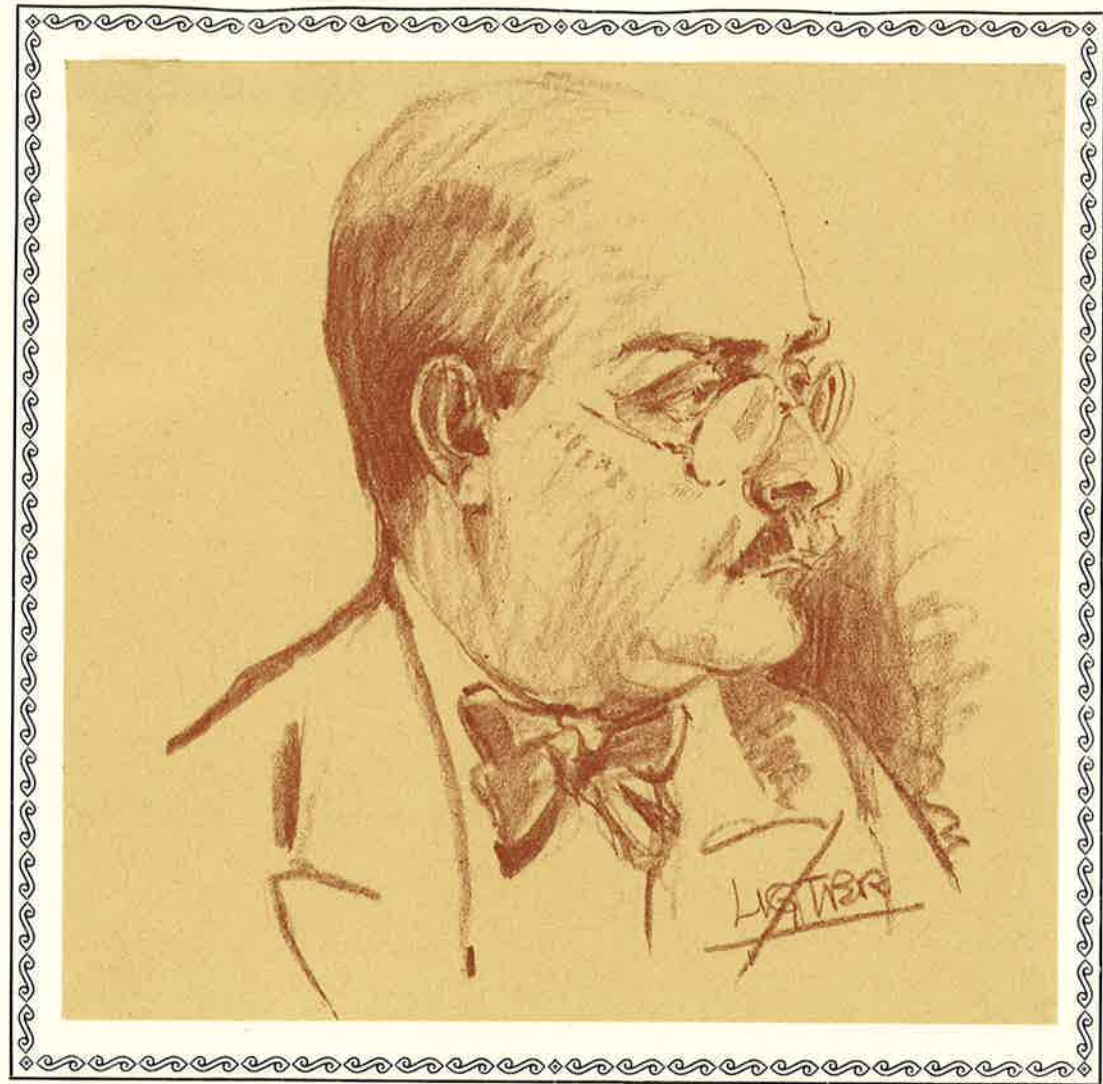
Het heeft voeten in de aarde gehad, eer dat zij er kon komen. Langen tijd reeds is er sprake van geweest, dat de Typografie te Amsterdam in een school zou worden onderwezen, maar tot uitvoering van een vast plan kwam het niet, omdat er een plan was, dat al te vast was gemaakt aan iets anders. □ Er zou een derde Openbare Ambachtsschool worden gevestigd, op kosten van het Rijk, de Provincie en de Gemeente en geëxploiteerd door de „Maatschappij voor den Werkenden Stand” en wel in de volkrijke buitenbuurt, de „Indische”, en daaraan zou worden verbonden een afdeling voor de Typografie; een combinatie als te 's-Gravenhage bestaat. Zoo viel er aan nog een school, een eigene, niet te denken. □ Die derde Ambachtsschool werd gefundeerd, eerst in geestelijken, vervolgens in werkelijken zin. De finantieele regeling werd getroffen. De bouw had plaats. Toen deze in 1913 nagenoeg was voltooid, bleek echter, dat voor de Typografie geen plaats daar in „Indië” zou overblijven. Er werden 600 leerlingen voor de daglessen der gewone Ambachtsschool ingeschreven en ruim 800 voor den avond. Het was een fortuin voor die School en ook voor ons! □ De Wethouder en de Gemeentelijke

Inspecteur voor het Onderwijs werden daardoor op de wijze gedachte gebracht, dat feitelijk een school voor de Typografie, en dan meteen de aanverwante Vakken, wel een vierde Ambachtsschool zou kunnen wezen. □ Aan den heer E. J. de Groot en aan ondergeteekende werd gevraagd, wat wij er van dachten en wij hebben als ons oordeel te kennen gegeven, dat, indien het Onderwijs in het timmeren, metselen en verven het bestaan van een Ambachtsschool wettigt, een Grafische School, d. w. z. een school voor vier Vakken, de Boekdrukkerij, de Boekbinderij, de Steendrukkerij en de Zincografie, reden heeft van bestaan en dat deze Vakken alleszins waard zijn, dat de officiële Bestuurslichamen zich spannen voor het grootste gedeelte der kosten van zulk een inrichting. □ Zoo riepen wij, die ons inmiddels verstaan hadden met den heer J. F. Duwaer, tegen den 8sten December 1913 een groep lieden samen, van wie wij konden verwachten, dat zij belang zouden stellen in de stichting van zulk een School, patroons en arbeiders. Denzelfden avond werd dan ook de Vereeniging „Amsterdamsche Grafische School” opgericht, onder leiding van een voorloopig Bestuur. Den 21sten Maart 1914 werden de Statuten der Vereeniging door de Koningin goedgekeurd. □ Met adressen, die voorzien waren van rijkelijk toegelichte begrotingen, en voor aanschaffing van leermiddelen, machines en dergelijke voor de exploitatie, wendden wij ons nu tot de Regeering, de Provincie en de Gemeente. Wij vroegen, in overleg met de vertegenwoordigers van die Bestuurslichamen, aan de Gemeente f 48.000.— en aan het Rijk f 2000.— te leen voor de installatie, en gezamenlijk voor de exploitatie in het eerste jaar f 32.000.—. Zelf waarborgden wij f 1500.— ineens en f 1000.— per jaar, van particulieren. Wij rekenden op f 800.— leergeld per jaar. □ Wat wij gevraagd hadden, werd op de onderscheiden begrotingen gebracht voor 1915. Den 1sten Januari van dat jaar zou de School reeds geopend worden. Och, hadden wij toen maar voor een halven ton goederen gekocht! □ Daar brak de zooveel onheilbrengende oorlog uit en op hartverscheurende wijze schrapte de Minister van Binnenlandsche

Zaken, de tweede Vader des Vaderlands, door bezuinigingswoede aangetast, onze subsidie van de Staatsbegroting. Al ons gekerm bij Zijne Excellentie en bij de Kamers der Staten-Generaal miste zijn uitwerking. □ Onversaagd dienden wij in het begin van 1915 opnieuw onze adressen in, nu om subsidie voor 1916. Wederom vergeefs! Wij kregen zelfs van den Minister ten antwoord, dat één Typografenschool, die te Utrecht, voor Nederland genoeg was, wat wij niet onbeantwoord lieten. □ In 1916 herhaalden wij onze pogingen en tot onze Amsterdamsche Kamer-Afgevaardigden, alle negen, en ook tot de andere invloedrijke Kamerleden, die hadden getoond, voor Vak-Onderwijs hart te hebben, wendden wij ons met de bede, ons scheepje, dat reeds te water was geweest, weder vlot te maken. Nog kwam onze onderneming niet voor op de Staatsbegroting voor 1917 en evenmin op die voor 1918, maar onze vrienden, de Kamerleden, dwongen met succes den Minister bij suppletoire begroting gelden aan te vragen ook voor nieuwe scholen, waaronder die van ons. □ Eindelijk konden wij in het begin van dit jaar aan 't werk gaan. Sub-Commissiën van deskundige Bestuursleden der verschillende Vakken bepaalden, welke machines en welke andere leermiddelen, lettermateriaal e. d. zouden worden aangeschaft, binnen de geldelijke grenzen van ons eerste plan, dus heel wat minder ruim dan wij in 1913 en 1914 hadden gehoopt. □ Met zorg werd uit 73 sollicitanten de Directeur der School gekozen en met medewerking van dezen uit honderden, die zich hadden aangeboden, tien leeraren, twee in het Zetten, twee in het Drukken, twee in de Steendrukkerij, twee in de Zincografie, twee in het Boekbinden, één in het Litho- en Typografisch Teekenen en één in de Vakken van het Gewone Lager Onderwijs. □ Een vroegere, afgekeurde Openbare School, door de Gemeente ons op lofwaardige wijze tegen een matigen huurprijs afgestaan, werd door onzen Secretaris, den architect E. J. Kuipers, en onder diens leiding, met rappe handen in korten tijd omgetooverd in een pracht van een Grafische School, waarbij alleen maar te betreuren valt, dat het

gebouw, hoe flink ook, dadelijk reeds ruimte te weinig geeft bij het uitnemende welslagen. □ Den 1sten Juli 1918 werd de School geopend, zonder eenige plechtigheid, toen nog niet alle leeraren benoemd waren en 't getal leerlingen nog maar gering was. □ Wat wij beloofd hadden aan de autoriteiten, werd schitterend bewaarheid. Wij hebben reeds honderden leerlingen meer dan wij voor het eerste jaar hadden durven hopen. Aan giften ineens is de waarborg van f 1500 overtroffen tot ruim f 4000 en de opbrengst van f 1000 aan jaarlijksche bijdragen kan door ons voor 1919 ook reeds op het dubbele worden begroot. □ Dat de School bloeit, dat zij velen opleidt in de goede richting van kennis en van smaak, dat zij haar weldaden ook verspreidt onder de jongelui, die in de werkplaatsen arbeiden, strekt tot bevordering van het ware belang van de patroons in ons bedrijf, 't welk allen aanleg heeft om een zeer schoon Vak te wezen. □ Wie nog niet eenige bijdrage voor dat uitnemende Vakbelang heeft geschonken of toegezegd, wende zich met de aangename boodschap, dat hij het doen wil, tot onzen Secretaris, den heer E. J. Kuipers, Singel 16, of tot onzen Penningmeester den heer W. A. van Leer, Nic. Maesstraat 5, beiden te Amsterdam. □ De beoefenaren van de Grafische Vakken handelen ook verstandig, als zij hun zoons, die zij willen zien opgeleid in het Vak, ter School zenden. □ Thans, nu het „Tarief“-artikel opnieuw wordt gedrukt, telt de School 69 dagleerlingen, die den volledigen cursus volgen, 242 gedeeltelijke-dag leerlingen, terwijl 487 personen van het avondonderwijs gebruik maken. □ De schoolgelden stegen van f 660.75 in 1918, tot f 3977.03 in 1923.

E. J. KUIPERS, LID VAN HET DAGELIJSCH BESTUUR EN SECRETARIS DER AMSTERDAMSCHER GRAFISCHE SCHOOL

W. A. VAN LEER, LID VAN HET DAGELIJSCH BESTUUR EN PENNINGMEESTER DER AMSTERD. GRAFISCHE SCHOOL

F. L. VAN DER BOM, LID VAN HET DAGELIJSCH BESTUUR EN VICE-VOORZ. DER AMSTERD. GRAFISCHE SCHOOL

DE EERSTE VIJF VAN DE A.G.S.

DE EERSTE „VIJF” ZIJN MOEILIJKE, MAAR HEERLIJKE JAREN GEWEEST. DE WARME SYMPATHIE, DIE ONZE SCHOOL ONDERVOND, DE EENS-GEZINDE GEESTDRIFT VAN ALLEN, DIE HUNNE KRACHTEN GAVEN, ZULLEN TOT ONZE AANGENAAMSTE HERINNERINGEN BEHOOREN

Wat zijn vijf jaren? Weinig en toch veel. Rijk zijn de herinneringen aan de ontplooiing onzer school. Levendig herinneren wij ons de zelfopofferende, gulle gaven, geschonken door allen, die een warm hart bezitten voor jeugd en bedrijf. Wij hebben reden om dankbaar te zijn en wij gevoelen behoefte aan die dankbaarheid uiting te geven. Wij zullen geen namen noemen, want wij zouden gevaar loopen vele verdienstelijke namen niet te kunnen vermelden, zonder al te uitvoerig te worden, maar met één naam meenen wij een uitzondering te moeten maken, namelijk dien van het in 1922 overleden bestuurslid, den heer S. L. van Looy. Met bewonderenswaardige genegenheid heeft deze betreurde overledene met hart en ziel gewerkt aan de ontwikkeling van het onderwijs in den boekhandel aan onze school. Zijn naam zal een onvergetelijke plaats blijven innemen in de geschiedenis der A. G. S. □ Het streven der Amsterdamsche Grafische School, om midden in de praktijk van het leven te staan en niet er buiten; dat een deel wenscht te zijn van het gansche grafische bedrijf; dat als ideaal een grondige kennis van de grafische technieken naast de vermooiing van het product beoogt; dat streven toch zal ongetwijfeld op den steun kunnen rekenen van allen, die het grafisch vakonderwijs liefhebben en bevorderen. □ De proeven van de werkstukken, welke wij u hierbij aanbieden, zijn vervaardigd door onze leerlingen en wij verzoeken u er rekening mee te houden dat het leerlingenwerk is. Er zullen natuurlijk fouten aan kleven, evenals aan elken menschelijken arbeid. Men is soms van meening, dat aan de school tot in het oneindige aan een werkstuk kan worden gepeuterd, omdat men dikwijls van de

veronderstelling uitgaat, dat op de school tijd geen geld is. Dat begrip moet er niet zijn. Hoe zouden de leerlingen handvaardigheid kunnen verkrijgen als ze te lang, veel te lang, aan een bepaald werkstuk bezig zijn? De school zou zich dan buiten de praktijk van het leven zetten, want in de praktijk van het leven kan dat ook niet. Vindt uw speurend oog fouten, dan roepen wij bij voorbaat uw clementie in. De jongens hebben hun best gedaan en wij wenschen hun werk een goede ontvangst.

MEDE NAMENS HET PERSONEEL DER SCHOOL,
L. RONNER

ALS TEGENSPOED STAALT...

VIJF JAREN! ZE ZIJN SNEL VOORBIJ GEGAAN! OPPERVLAKKIG GEDACHT, IS ER OOK HEEL WEINIG VERANDERD SINDE DE AMSTERDAMSCHER GRAFISCHE SCHOOL VOOR HET EERST HAAR LEERLINGEN ONTVING.

Toch, wanneer men terugdenkt, vooral aan den eersten tijd, dan is er zoo heel veel anders geworden. In 1918 was het wat materialen en benoedigheden betref, den meest critieken tijd. Ofschoon elke leverancier zich beijverde, de orders der School uit te voeren, toch klonk zoo menigmaal het fatale „voorloopig niet leverbaar”. Letters, machines, gereedschappen, olie, touw, zeep, brandstoffen, kortom alles was niet compleet of niet in voldoende hoeveelheid voorradig. □ Men ging van het eene distributie-kantoor naar het andere, ontving bons en lijsten voor het bureau van aflevering, waar men dan dikwijls de boodschap kreeg, dat er niets meer te distribueeren was. □ Waar men zich even kon behelpen, daar deed men het dan ook. Trouwens 'n ieder was er in dien tijd aan gewend. Ook de leerlingen en avond-cursisten — vrijwel het eenigste, waar we geen tekort aan hadden, noch wat aantal, noch wat belangstelling betref — schikten zich in den materialen-„nood”-toestand. □ De lokalen, bestemd voor de afdeeling zetterij, lieten het eerste jaar weinig te wenschen over. De zetterij en het theorie-lokaal lagen direct achter elkaar, aan de achterzijde van het gebouw, met licht, lucht en ruimte in overvloed. □ Maar het volgend jaar vroeg een zetterij voor het tweede leerjaar; de gedeeltelijke dagcursus zetten mocht zich in een overgroot belangstelling verheugen en vroeg reeds lang een eigen zetterij. Voor de andere afdeelingen gold in meer of mindere mate hetzelfde; nieuwe vakken van onderwijs kwamen eveneens om ruimte, zoodat uitbreiding een dringende eisch werd. □ Een pand, direct grenzend aan de school werd in gebruik genomen; een jaar later kwam er een verdieping op het gebouw. De afdeeling zetterij kreeg van deze vergrootingen haar deel, maar toch zijn het

de eerst als zetterij in gebruik genomen lokalen, die het wat licht en ruimte betreft, glansrijk van hun jongere zusters winnen. □ Kwamen dus in 1919 moeilijkheden, wat de ruimte betref, gelukkig was toen, wat materialen en gereedschappen aan ging, het ergste geleden. De algemeene toestand begon zich te normaliseeren. Nu merken we er niets meer van en zijn 't nog vage herinneringen; we vergeten zeer snel... Wat maar gelukkig is, want daardoor zijn we in staat de eerste vijf der A.G.S. met vreugde te herdenken. Ja, wellicht is de blijdschap grooter, omdat we dien eersten tijd, zoo moeilijk en deprimeerend soms, toch goed te boven zijn gekomen. □ We willen dit niet eindigen, zonder nog een woord van herinnering en waardeering aan den heer H. Kruyver, die als leeraar-zetten geholpen heeft die moeilijke begin-periode door te komen. Hij heeft er met de hem eigen voortvarendheid stevig de schouders onder gehad. □ De heer Kruyver verliet ons spoedig, om in het bedrijf terug te keeren. □ Zij, die na hem als leeraren der afdeeling zetten benoemd werden? Ze zijn er nog, gaande naar de tweede vijf.

C. H.

J. F. DUWAER, LID VAN HET DAGELIJSCH BESTUUR DER AMSTERDAMSCH E GRAFISCHE SCHOOL

E. J. DE GROOT, LID VAN HET DAGELIJSCH BESTUUR DER AMSTERDAMSCH E GRAFISCHE SCHOOL

B. PONSTEIN, LID VAN HET DAGELIJSCH BESTUUR DER AMSTERDAMSCH E GRAFISCHE SCHOOL

HET BEGIN IS VEELAL MOEILIJK

DAAR ZAT IK NU DIEN EERSTEN MORGEN ALS LEERAAR-DRIKKEN MET ALS VOORLOOPIGE HULP 2 LEERLINGEN, OM TE HELPEN . . . . POETSEN

Onwillekeurig schoot ik in een lach. Moest ik met dat partijtje oude, vuile ge-roeste machine-deelen mijn leerplan van stapel doen loopen? □ Gelukkig kreeg ik spoedig hulp. Mijn collega J. A. Volcke kwam. Dat bleek dan ook werkelijk een uitkomst te zijn, want nu konden wij tenminste beginnen met de kleine machines, de degelpersen, op de voor haar bestemde plaatsen te zetten, waar nogal 'n beetje kracht voor noodig was en waar 't ons in die hongerjaren (oorlogsgevolgen) juist aan ontbrak. □ Nu kwam er gelukkig een weinig schot in en begon het van uur tot uur meer te lijken, wel niet op een school, zooals wij ons die hadden voorgesteld, maar wij moesten de zaken nu eenmaal nemen zooals ze waren. □ Drie nieuwe en één oude degelpers, welke wij gedeeltelijk, en een oude Johannesberger twee-roller snelpers (anno 1895) welke wij geheel zelf moesten monteeren, en waarbij we reeds direct onze taak als leeraar serieus meenden te moeten opvatten, door de twee leerlingen „helpers” zooveel mogelijk in de kunst in te wijden, vormden onzen inventaris. □ Echter wachtte ons weer een verrassing, toen er nog een wagen met machinedeelen arriveerde. Dat was een uitkomst. Een König & Bauersche snelpers met cirkelbeweging. De door ons gemonteerde Johannesberger had een spoorbeweging, maar was door ouderdoms-slijtage zoozeer gedemoraliseerd, dat we het met moeite zoover hadden gekregen, dat de cilinder zelfs weer geheel terug gedraaid kon worden, zonder dat de tanden *op* inplaats van *in* elkaar vielen. Men stelle zich dus onze blijdschap voor: immers, hoe meer verscheidenheid van machines en vooral, hoe beter deze waren, hoe gemakkelijker men les kon geven. Toen we echter de nieuw gearriveerde machine hadden uitgepakt en de deelen op rijtjes hadden liggen om van vet en vuil ontdaan te worden, kregen wij een angstig voorgevoel, dat het spreekwoord van de oude bezems, die nog de kroon

spannen, wanneer het op machines wordt toegepast, wel eens bewaarheid kon worden en het was een heele opluchting toen we hoorden, dat bij de nieuwe, Duitse „Kreizbewegung” (Anno ± 1860) een Oud-Hollandsche monteur geleverd werd, om alles *pasklaar* te maken. □ Nu kwamen de leerlingen opdagen. Er waren leerlingen voor de dagschool en voor de zoogenaamde gedeeltelijke dagschool, welke laatste ik voor mijn rekening kreeg, terwijl de eerste onder de hoede van mijn collega werden gesteld. En nu begon de moeilijkheid eerst. We moesten n.l. met onze hemelsbreed verschillende leerlingen allebei van hetzelfde praktijk-lokaal gebruik maken, doch mochten er niet tegelijk in aanwezig zijn. Immers de aard der leerlingen liep geheel uiteen, daar die der dagschool geheel werden opgeleid en de gedeeltelijke dagschool-leerlingen slechts aanvullend onderwijs kregen, daar zij voor de rest reeds op drukkerijen werkzaam waren. Het was dus voor ons een plooiën en schikken om het zoo te stellen, dat ieder het zijne kreeg, maar zoo het ging, ging het, het rolde. □ Al heel spoedig bleek ons echter, dat men waarlijk, zonder nu juist hoogmoedig te worden, een duizendkunstenaar moest zijn, om met zulk oud materiaal den jongens te leeren, mooi werk te maken. En nu kan men wel aanvoeren, dat dit juist het ware is, want dat men met nieuw materiaal altijd wel iets goeds kan produceeren, doch alles heeft zijn grenzen. De „Kreizbewegung” vooral werd een nachtmerrie. Alhoewel ik het geluk heb, over nogal tamelijk sterke stemorganen te beschikken, was het mij met de grootste krachtsinspanning niet mogelijk, het lawaai der ratelende machine te overschreeuwen en besloot ik, hoewel noode, maar zwijgend te berusten in mijn lot, zoodra de beruchte machine in werking werd gesteld en menigen leerling, die zich met doodsverachting vóór het aanzetten op de treeplank had gezet, zag ik verbleeken en heb ik met een „nooit bang zijn” moed in moeten spreken. Zelfs mijn collega, die dan in het naburige lokaal les gaf, moest noodgedrongen zoolang eindigen met zijn theorie. □ Zoo bleek ons, dat wij zelfs op de school de gevolgen van den ontzettenden wereldoorlog mee moesten dragen,

want die toch was de schuld, dat er geen nieuwe machines waren te krijgen. □ Met dat al moesten wij ons door deze Sturm- und Drangperiode heenworstelen en er tevens mede voor zorgen, dat de A.G. S. een goeden naam kreeg. We gevoelden liefde voor de taak, welke wij op ons hadden genomen, waardoor dat alles overwonnen kon worden. □ Toen het eerste jaar voorbij was, hadden we eigenlijk een groot feest moeten geven, want, hoewel het nog allesbehalve volmaakt was, scheen het ergste leed toch geleden; misschien omdat alles gewoonte wordt en de mensch gelukkig geneigd is, zich spoedig aan te passen. □ Een tweede lokaal werd met nieuwe en andere machines gevuld, wat nu reeds gemakkelijker ging, daar intusschen de vurig gewenschte vrede was gesloten en de grenzen weer geopend waren voor allen invoer, waardoor men weer beter te keus en te keur kon gaan. Na onderling overleg werden die persen aangeschaft, welke voor het onderwijs het beste geschikt en noodzakelijk bleken. Er werd nog een leeraar-drukker, onze collega Steuteknuel, benoemd, die dus „der Dritte im Bunde” werd. □ Zoo werd ook het tweede jaar afgewerkt. Met een derde machine-lokaal kregen wij er ook weer een collega bij, n.l. den heer Rausch. □ Gelukkig was en is de verhouding tusschen ons, leeraren, van dien aard dat het leven niet tot een last werd en wat ik tevens als een eigenaardigheid wil opmerken is, dat, hoewel wij alle vier collega's van verschillenden leeftijd zijn en daarbij uit verschillende windstreken komen, onze werkwijze nagenoeg precies gelijk was, zoodat het geen moeite kostte, ons aan te passen, hetgeen natuurlijk het onderwijs en daarmee de school ten goede moet komen. Te meer is dit opmerkelijk, daar er helaas maar al te veel verschillende manieren van werken bestaan; iets wat voor de boekdrukkunst niet anders dan nadeelig kan zijn. Het spreekt vanzelf, dat door éézelfde methode te leeren, zoowel aan de dagschool-, de gedeeltelijke dagschool- en de avondschoon-leerlingen, er meer eenheid van werken zal komen. Ik ben er van overtuigd, dat zooals de school nu is ingericht, de leerling, indien hij waarlijk wil, na volbrachten leertijd, deze kan verlaten, niet alleen

met een zekere dosis theoretische, doch ook praktische kennis. □ De releveering van verschillende feiten vanaf de oprichting der school tot aan haar eerste vijfjarige jubileum, gaf ik om den oningewijde te toonen, dat ook de afdeeling Boekdrukken der Amsterdamsche Grafische School door langzamen, moeielijken, doch gestadigen groei is opgeklommen, waardoor de grondlegging des te sterker zal blijken te zijn. □ Dat die groei moge voortduren tot heil van het onderwijs en daarmee de verheffing van de typografie in het algemeen. Dat de Amsterdamsche Grafische School nog talrijke malen een jubileum moge vieren, niet alleen groeiend, doch ook bloeiend!

J. KRULL

ONDERWIJS IN BOEKDRUKKEN

MEER DAN EENS IS ONS DE VRAAG GESTELD: WAARIN BESTAAN DE PRAKTISCHE LESSEN, WELKE AAN DE LEERLINGEN DER DAGSCHOOL IN HET DRUKKEN WORDEN GEGEVEN; TOCH NIET ALLEEN UIT TOESTELLEN?

Wel een vraag, die gesteld mag worden en die wij ons zelf ook vaak stelden vóór we aan het vakonderwijs verbonden waren. Alleen den leerlingen het toestellen van vormen te leeren en wat daarmee samengaat, zonder hen in de gelegenheid te stellen ook eens een oplaag af te doen drukken, beantwoordt niet aan de eischen, welke aan goed vakonderwijs gesteld mogen worden. Toch is het niet goed mogelijk de leerlingen riemen papier te laten bedrukken voor het een of ander gefingeerd werk, dat netjes verpakt aan de firma „Oud papier” wordt afgeleverd. Werk vervaardigen voor particulieren kan de school, om duidelijk te begrijpen redenen, evenmin. □ En toch draaien de persen, dag aan dag; niet voor particulieren, noch voor den Oud-papierhandel, hoewel wat dit laatste betreft we niet zullen ontkennen, dat bij deze firma wel eens wat werk terecht komt van onze leerlingen. Hoe kan het anders! Onze beste klant echter is . . . de school zelf. □ Toen deze geopend werd, was veel drukwerk van allerlei aard noodig, dat in de loop der jaren voortdurend moest worden aangevuld. Tevens werden nieuwe cursussen ingesteld, waarvoor veel propaganda-materiaal noodzakelijk was. Het moge vreemd klinken, maar gebrek aan werk hebben we tot op heden nog niet gehad en zullen we ook niet hebben zoolang de directeur der school vindingrijk blijft in het bedenken van steeds weer nieuw werk. □ Natuurlijk is deze gevolgde taktiek van veel invloed geweest op de vorming van de leerlingen, wat duidelijk bleek bij het eerste eind-examen der dagschool-leerlingen; het meerendeel der examinandi gaf bewijzen van praktisch behoorlijk te zijn onderlegd. De alles beslissende vraag toch, die het bestaansrecht der school nauw raakt is: voldoen onze ex-leerlingen op de werkplaats? In de eerste plaats

zal het antwoord op deze vraag afhangen van de eischen, welke men aan den gediplomeerden leerling stelt. Onredelijk is het, te verwachten dat een jongen op den leeftijd van 15 tot 18 jaar een „all round” vakman is. Bezat ge zelf, waarde lezer, op dien leeftijd de routine van een vakman? Neen, deze komt pas in de loop der jaren, door de praktijk. □ In elk geval zijn wij er als mensch ten volle van overtuigd, dat alle voorwaarden op onze school aanwezig zijn, om van een geschikten leerling een goede kracht te maken. Zelf betreuren wij het de gelegenheid in onze jeugd gemist te hebben de vruchten van het vakonderwijs te plukken. □ Nadat de geëxamineerde leerlingen de school hadden verlaten, werd ons, op eigen verzoek, de opleiding toevertrouwd van eenige groepen gedeeltelijke-dagcursisten, welke weer geheel andere eischen stellen aan den leeraar. In veel opzichten worden deze cursussen geleid als de avondcursussen. Een schooltijd van twee à drie uur praktijk per week is niet veel; de opgaven welke door deze leerlingen afgewekt worden, moeten dan ook zooveel mogelijk van dien aard zijn, dat ze in den weinig beschikbaren tijd afloopen. □ We hebben echter dat soort leerlingen zoo weinig in de hand; dan mag een leerling niet de school bezoeken omdat hij op de werkplaats brutaal geweest is of een ongelukje heeft gehad. Weer een ander kan niet gemist worden omdat een kameraad van hem ziek is; ja, dikwijls komt het voor dat leerlingen, tijdens de lessen, worden weg geroepen door hun patroon of plaatsvervanger. Bovendien zijn er onder deze leerlingen, die op de werkplaats niet datgene in praktijk mogen brengen wat hun op de school geleerd is. Soms alleen onder het motief dat een en ander teveel tijd vordert. Toestellen en andere werkzaamheden, die daarmee in nauw verband staan, beschouwt men dan meer als verloren tijd. Alle goeddenkenden begrijpen dus, dat deze leerlingen bijzondere steun noodig hebben; vooral ook daarom, omdat zij examen moeten afleggen voor de leerlingen-commissie die wel terdege let op de technische vaardigheid der examinandi. □ Gelukkig verleent het meerendeel der werkgevers wel hun volle medewerking aan

de gedeeltelijke werkplaats- en schoolopleiding; onwillekeurig denken we hierbij aan den leerling, die van zijn patroon zulk een geduchten uitbrander ontving, omdat zijn rapportkaart een onvoldoende aanwees, dat hij in tranen uitbarstte. En nu is het, zonder juist bij de pakken neer te zitten, wachten op de nieuwe school! We willen niet klagen. Vóór we aan de school verbonden waren, verrichtten we onze dagelijksche werkzaamheden ook niet altijd in salons, maar waarom moeten de grafische vakken zich behelpen met een afgekeurd schoolgebouw, terwijl loodgieters, timmerlieden, bankwerkers worden opgeleid in . . . . neen niet vergelijken, want elke vergelijking gaat mank. We krijgen nu eenmaal een nieuwe school omdat het moet, dat is zoo'n gevolg van vaste natuurwetten, die geen papieren tegenstand kan hinderen. De bouwplannen zijn gereed . . . .

J. A. VOLCKE

HET VERLEDEN EN HET HEDEN

ALS EEN JONGEN DERTIG JAAR GELEDEN DE ZETTERIJ BETRAD, OM ALS LETTERZETTER TE WORDEN OPGELEID, WAS ZIJN EERSTE WERK: BOODSCHAPPEN DOEN, VLOERVEGEN, VOUWEN EN TUSSCHENLEGGEN

De letterkast moest hij, tusschen deze werkzaamheden door, maar leeren. Weinig aandacht werd aan hem geschonken en van eenige opleiding was dan ook geen sprake. Vele jongens kwamen en gingen, na een half- of heel jaar bovengenoemden arbeid te hebben verricht, weer heen, om elders in een ander vak hoogstwaarschijnlijk dezelfde ervaring op te doen. Evenwel niet allen gingen. □ En onder hen die bleven, waren dikwijls schrandere koppen, die zich in het zetttersvak tot een hoogte wisten op te werken, welke bewondering afdwong. Alleen den leergierigsten was het gegeven het zoover te brengen. Aan hun eigen groot doorzettingsvermogen hadden zij het te danken zich zoover te hebben opgewerkt. Door moeizamen arbeid, taaie volharding, die hen niet bij de pakken deed neerzitten, kwamen alleen zij vooruit, in wie een heldere geest zat. Niets lieten zij voorbijgaan, wat hen kon ontwikkelen, al kostte het hun veel tijd en geld. In het schaftuur oefenden zij zich zelfs nog. Voor de voorname boekwinkels keken zij naar de boeken, welker mooie titelbladen zij bewonderden; in musea en fraaie gebouwen werd gekeken naar de motieven op muur of wand aangebracht. Thuis gekomen, verwerkten zij deze motieven tot een schetsje voor een eventueel te maken smoutwerkje. Zoodoende kregen zij eenige teekenvaardigheid, wat hen aanspoorde zich daarin verder te bekwamen. Ook werd de meer gevorderde zetter geraadpleegd; veel fraai boekdrukwerk bestudeerd, dat het smaakgevoel opwekte voor kleur, indeeling en proportie. Toch was het aantal dezer energieke typo's gering, vandaar dan ook dat zij bij name genoemd konden worden. Immers zonder systematische opleiding was het toen zeer moeilijk om zich tot een bekwaam zetter op te werken. □ Hoe geheel anders is het, sinds de

Amsterdamsche Grafische School opgericht is. Door energieke mannen is zij tot stand gekomen. En nu de School haar vijf-jarig bestaan viert, moeten vooral de jongere typo's trotsch zijn op haar bestaan. De school kan hun *alles* geven, wat noodig is om goede vaklieden te worden, mits de geest van te willen bij den leerling aanwezig is. □ Natuurlijk hebben wij in het belang van het onderwijs nog wel wat op ons verlanglijstje. Maar Keulen en Aken zijn óók niet op één dag gebouwd. Wanneer wij de volgende vijf bestaansjaren zullen herdenken, zal de School ongetwijfeld haar volmaking zeer nabij zijn, tot heil der typografie in het algemeen.

C. W.

L. J. ZEGERS VEECKENS. OUD-LID VAN HET DAGELIJSCH BESTUUR DER AMSTERDAMSCH E GRAFISCHE SCHOOL

AFDEELING MACHINEZETTEN

NADAT DE MEESTE AFDEELINGEN DER MODERNE TYPOGRAFIE HAAR INTREDE OP DE AMSTERDAMSCH E GRAFISCHE SCHOOL HADDEN GEDAAN, MOEST ER NOG ÉÉN LOOT AAN DEN WIJDVERTAKTEN BOOM ONTLUIKEN, NAMELIJK DIE VAN DE AFDEELING MACHINEZETTEN

De economische weersgesteldheid was echter zoo slecht, het aantal zonne-uren, geregistreerd door de economische meteorologen, zoo gering, dat de loot ten zeerste in hare ontwikkeling werd belemmerd, want de zoo noodige ruimte ontbrak. Er moest een nieuw stuk op de bestaande school worden gezet en daar was het wachten op. □ Maar nog andere invloeden, en niet de minst belangrijke, deden zich gelden: er waren geen machines te krijgen. □ Wel was bij de oprichting der school een heel mooie aanbieding gedaan, maar de oorlogsgevolgen haalden ook hier een streep door onze rekening. □ De afdeeling machinezetten stond wèl in het teeken van tegenspoed. Door de bouwvakstaking kwamen de lokaliteiten niet op tijd gereed, zoodat pas op 1 December 1920, nadat in Maart 1920 een oproeping om sollicitanten was geplaatst in de vakbladen, ondergeteekende in functie trad. □ Één van de drie machines, de Intertype n.l., stond in haar houten omhulsel verpakt, in de vestibule van de school op montage te wachten, terwijl de beide Linotypes nog moesten komen. □ Begin 1921 werden de lessen met de leerlingen voor bedrijfsleiding begonnen, totdat in April de beide Linotypes arriveerden. Één daarvan was een Duitse Ideal, de tweede een oude Engelsche Linotype, door de firma Winkler Fallert & Co., aan de school ten geschenke gegeven. □ Toen de drie machines geïnstalleerd waren, werd met een halven-dag-cursus voor leerling- en reserve-machinezetteren begonnen, waarvoor veel belangstelling bestond. □ In October werd de winteravond-cursus geopend, waarvoor een dusdanige toeloop was, dat velen moesten worden afgewezen. Hieruit bleek ten zeerste in welk een behoefte de afdeeling voorzag,

terwijl de getrouwe opkomst bewees, dat de leerlingen het onderwijs op prijs stelden. Zelfs menschen op gevorderden leeftijd zagen er niet tegen op, om nog eens naar de school te gaan, zoodat cursisten op vijftigjarigen leeftijd geen zeldzaamheid waren. □ Evenals vele andere afdeelingen, heeft ook de afdeeling machinezetten ernstig te lijden door gebrek aan ruimte. En onze hoop is gevestigd op de nabije toekomst, als bij meer ruimte niet alleen aan expansie te denken valt, doch met de aanwezige middelen meer kan worden gewoekerd.

J. FRANKFORT

S. L. VAN LOOY, IN LEVEN LID VAN HET DAGELIJKSCH BESTUUR VAN DE AMSTERDAMSCH E GRAFISCHE SCHOOL

J. C. M. MENSING. OUD-LID VAN HET DAGELIJSCH BESTUUR VAN DE AMSTERDAMSCH E GRAFISCHE SCHOOL

BIJ 'T BOEKBINDEN
DOOR HET INRICHTEN EENER VAKKLASSE
VOOR BOEKBINDERS AAN ONZE SCHOOL,
IS ZEKER IN EEN BEHOEFTE VOORZIEN

Dit bleek wel het beste uit de groote belangstelling, waarin de avond-cursus voor volwassenen zich mocht verheugen. Het spreekt van zelf, dat zij die in hun vak een goede kracht zijn en dikwijls een verantwoordelijke betrekking bekleeden, toch nog wel eens de behoefte of de noodzakelijkheid voelen, zich in het een of ander onderdeel van hun vak verder te bekwamen. Er is hiervoor tegenwoordig in de werk-plaatsen al heel zelden gelegenheid. □ Door eigen ondervinding heb ik geleerd, dat een ernstig willend vakman niet eerder voldoening van zijn werk heeft, voor hij het geheel zelfstandig en alleen kan voltooien. Dit nu wil voor een boekbinder zeggen, dat hij aan een boek alle bewerkingen, van het naaien tot het vergulden, vakkundig weet uit te voeren. Dit alles, wat de vroegere vakmensen slechts konden bereiken ten koste van zelfstudie, ijver, vrijen tijd, veel teleurstelling en dikwijls geldelijke offers, wordt den aankomenden binders maar zoo in den schoot geworpen. Daarom kunnen de jongelui van heden deze instelling niet genoeg naar waarde waardeeren, omdat zij de vroegere toestanden niet hebben meegemaakt. Maar buiten die persoonlijke beschouwing, waaruit misschien wel een weinig de naijver van den

schrijver spreekt, moet ik constateeren, dat er op enkele uitzonderingen na, met ijver en toewijding wordt gewerkt. Meermalen bleek dit uit de tentoonstellingen, welke zich steeds in een druk bezoek mogen verheugen en door vakmenschengewaardeerd worden. Onze school leidt de jongens speciaal op voor de praktijk en er wordt groote aandacht geschonken aan het zuivere, vlotte en bewuste werken der leerlingen. Er wordt wel eens gezegd dat de leerlingen van vakscholen in het bedrijf niet naar wensch voldoen. Dit is gedeeltelijk te wijten aan den overgroten ijver van den leeraar. De verleiding wordt groot wanneer men één of meer jongens heeft, die aardig en netjes werken, deze dan werkstukjes op te dragen en te doen uitvoeren, welke zelden of nooit in een doorsnee-werkplaats voorkomen. Onwillekeurig wordt dan te veel tijd besteed aan soortgelijke werkstukken, ofschoon het nuttiger is den leerlingen in het gewone en middelmatige werk een zekere scholing en routine bij te brengen. Netjes en zeer zuiver werken zij een eerste eisch voor de vakschool-leerlingen. Op dezen grondslag kunnen de aankomende vaklieden dan zichzelf verder ontwikkelen. Het ware dan ook te wenschen dat alle jongens, welke in een of ander vak opgeleid moesten worden, eerst eenige jaren de vakschool moesten volgen, gepaard gaande met herhalingsonderwijs, om zodoende den eersten grondslag te leggen voor hun vak. □ De eerste vijf jaren zijn nu achter den rug. Moge het de school gegeven zijn mede te werken tot de veredeling van het vak. Wij, allen, hopen daartoe ook in de tweede vijf mede te kunnen werken.

ALFONS M. KÜPPERS

VIJF JAREN TERUG EN THANS

WANNEER MEN ALS PERSVERGULDER VAN BETREKKING IS VERANDERD, DAN STAAT MEN IN HET BEGIN ALS EEN KAT IN EEN VREEMD PAKHUIS

Men kan dan niets vinden en men moet elk oogenblik een collega lastig vallen met de vraag waar dit stempeltje, dat lijntje, of die lettersoort geborgen is. Soms zoekt men in de kasten naar een stempeltje of vignet en kan dit nergens vinden, terwijl later blijkt, dat het gezochte bij een collega op de tafel ligt. Van dit alles had men voor vijf jaren geleden aan de Amsterdamsche Grafische School, bij zijn intrede in de klas, waar de afdeling persvergulden was ingericht, absoluut geen last. Binnen den tijd van vijf minuten had men een totaal overzicht van alle machines en het materiaal, wat aanwezig was. Keek men b.v. eens naar het aantal verguldpersen, en men telde tot drie, dan had men zich deerlijk vergist. Er stonden er maar twee. De derde leek er maar wat op, maar dit was een pletpers. Evenzoo was het met het aantal letterkasten gesteld. Telde men tot twee, dan was men totaal in de war. Er stond maar een klein kastje, waarin eenige lettersoorten en wat lijntjes waren geborgen. Ziedaar, de uitrusting voor de afdeling persvergulden. Nu was dit aanvankelijk niet zoo erg, want de leerlingen persvergulden waren ook nog niet te vinden. □ Nijpender werd het, toen de eerste avondcursus aanving met niet minder dan 16 leerlingen. Zeven maanden lang moesten 16 persvergulders met dat bekrompen materiaal boekbanden versieren. 't Was gewoonweg een marteling. Dat ging zoo niet langer; daar moest verandering in komen. Heel bescheiden vroeg men dan of er voorloopig niet een weinig materiaal bijbesteld mocht worden. □ Men was het dan gewoonlijk volkomen met je eens, maar alles was zoo duur en zoo moeilijk te verkrijgen. Zoo werd men dan met een zacht lijntje afgepoederd. Het was daarom een pak van het hart, toen de eerste avondcursus goed en wel ten einde was, en men weer een weinig op verhaal kon komen. □ Er waren in-

tusschen juist eenige persverguldertjes van een heel klein formaat op de school gekomen. Wanneer een van hen dan aan de groote verguldpers moest werken, welke op een voetstuk van 30 cM hoogte was geplaatst, zag men halsbrekende toeren verrichten. Hij moest dan, soms met een ijzeren plaat in de handen, eerst op een zitbankje stappen, wat men dwars neerlag, en dan op een, welke recht op stond. Zoo werd dan de groote pers bestijgerd. Men zag spoedig in, dat dit voor die heele kleine verguldertjes niet om te doen was. Voor vaklieden, die op deze manier gewoon waren te werken, was zoo'n hooge verguldpers geen bezwaar, maar voor onze kleine verguldertjes was het te ongemakkelijk. We zijn er dan ook toe overgegaan, de pers weer van z'n voetstuk te halen, en op den beganen grond te plaatsen. □ Het eerste jaar was achter den rug. Het tweede jaar beloofde evenzoo te gaan. We stonden weer voor het begin van den avondcursus. De leerlingen van het eerste leerjaar kwamen nu terug. Ze moesten nu moeilijker werk maken. En dat nog wel met hetzelfde schijntje materiaal! Dit denkbeeld joeg mij in het harnas en ik besloot weer naar den directeur te gaan. Nu zou ik mij ditmaal niet zoo gemakkelijk laten afschepen. Met een kwaad gezicht en een flinken aanloop liep ik naar het kantoortje. Wie stond daar in den post van de deur? Het was de heer Zegers Veeckens. Nu, als die daar staat, kan men gerust terug gaan; want je komt er niet door en je bent meteen afgekoeld. Maar menschen, die groot en dik zijn, zijn toch lang niet allen kwaad. Dit bleek wel uit het volgende. Even later kwam genoemde heer de afdeeling persvergulden en de werkstukken van de leerlingen bezichtigen. Men liet het materiaal zien, dat aanwezig was, en merkte terloops op, hoeveel materiaal er nog ontbrak, om de zaak goed gaande te houden. „Kerel, had me dat maar eerder verteld, ik heb juist nog wat lijnen en letters, die niet meer gebruikt worden. Die kan de school wel in bruikleen krijgen.” □ De heer L. J. Zegers Veeckens is een man van zijn woord en reeds den volgenden morgen vroeg arriveerden een prachtig kastje met eenige mooie lettersoorten, kaderlijnen en een geheel garnituur. 't Is onnoodig te zeggen,

wie hiermede wel het meest in z'n schik was. Dit vulde werkelijk aardig aan, maar het tekort bleef toch nog groot. We hadden nu wel wat lijnen en letters maar bandstempels bleven nog steeds uit. □ Intusschen kwam er een groote verkooping bij den heer Mensing. Daar zouden we voor de school en vooral voor de afd. persvergulden inkoopden doen. We moesten nog even wachten, totdat we gewaarschuwd werden, om te komen. Toen we echter kwamen, was er voor de afd. persvergulden niet meer te koop dan een paar kaderlijntjes, eenige goudkussens en goudmessen. Alles was reeds verkocht. □ Alzoo groeide het materiaal voor de verguldpers slecht aan. Wat wel groeide, dat was het schoolgebouw. Daar groeide aan den voorkant een stuk bovenop. Er was ook zoo veel tegelijk noodig en dat kon bruintje niet trekken. Het succes, dat het bezoek van den heer Zegers Veeckens had gebracht, bracht licht. Zoodra er weer bezoek kwam, liet ik de werkstukken van de leerlingen zien, en vertelde, wat voor materiaal er aanwezig was, maar sprak nog veel meer over hetgeen er nog aan ontbrak. Dat hielp. □ Zoo ontvingen wij van den heer J. Stokkink eenige bandstempels, en later van den heer H. van Bommel evenzoo. Nu werd het gaandeweg beter. Er was zelfs sprake van een nieuw schoolgebouw! De directeur kwam overleg plegen over de inrichting en grootte der lokaliteit, elk voor zijn afdeeling. Als een bekwaam architect maakte men een teekening op schaal van de plattegrond en gaf daarop aan, waar de machines en werktafels geplaatst moesten worden. □ We zitten thans nog veilig in onze oude lokaaltjes te wachten op de nieuwe school. Maar het spreekwoord zegt: „Na regen komt zonneschijn”. □ De afd. persvergulden is intusschen verrijkt met een verguldpers, welke uitstekend is geschikt voor het bedrukken van gebonden boeken. Tevens ontvingen we een volledige lettersoort, de Grasset-Antiqua, benevens het Dorfner garnituur. □ Wat een koopje is het toch zoo'n afdeeling persvergulden als men eens bedenkt, dat bij leven en welzijn na dertig jaren dat zelfde materiaal nog wordt gebruikt!

G. J. VERMEULEN

DE SCHOOL BESTAAT VIJF JAAR

BIJ DE HERDENKING VAN DE EERSTE VIJF JAREN DER AMSTERDAMSCHER GRAFISCHE SCHOOL, DWALEN ONZE GEDACHTEN ONWILLEKEURIG EENIGE OOGENBLIKKEN TERUG NAAR DAT WAT ER ACHTER ONS LIGT

Dan, de blikken achterwaarts richtend, passeeren verschillende momenten uit 't verleden de revue, welke doen denken aan oprichting, groei en uitbreiding der school. □ Bij het in functie treden als leeraar voor bovengenoemde afdeeling aan de school, was na kennismaking met de collega's mijn eerste werk het installeeren van mijn lokaal. □ Dit lokaal deed toen nog dienst als theorie-lokaal (voorheen heeft dit als teekenlokaal gediend), terwijl er tevens de bibliotheek huisvestte. Te weinig ruimte, zoo verzekerde mij de directeur, was de oorzaak van de verschillende veranderingen, welke dit lokaal had ondergaan. Dit leek mij zeer vreemd, doch na de school te hebben rondgewandeld ten einde mij te oriënteren en kennis te maken, werd het gezegd: „te weinig ruimte”, mij duidelijk. □ Als gevolg van dien verschrikkelijken oorlog waren er bijna geen goede gereedschappen en materialen te bekomen. Toch kwam na veel moeite het hoogst noodige stuk voor stuk binnen en kon met het installeeren worden begonnen, zoodat het onderwijs een aanvang kon nemen. □ De groei van deze afdeeling was reeds spoedig waar te nemen, getuige het aantal leerlingen dat gedurende den eersten tijd werd ingeschreven. De animo voor de avondcursussen was het eerste en de volgende jaren zoo groot, dat velen wegens gebrek aan ruimte moesten worden afgewezen. Te betreuren is het, dat waar zooveel animo bestaat, er zoovelen moeten worden teleurgesteld. De school is te klein . . . ik moest daar reeds eerder van gewagen, zelfs op heden nog ondanks alle moeite en verbouwing. □ Door het steeds grooter wordende aantal leerlingen, mede in verband met de contractueele opleiding voor boekbinden, moest voor het avondonderwijs in deze afdeeling een nieuwe leeraar benoemd worden. □ Ondanks de algemeene malaise, welke ook

in hooge mate de grafische vakken teistert is het aantal cursisten buiten verwachting groot. Zoo groot zelfs dat er nog vele geen plaatsing konden vinden. Dit is toch wel een bewijs voor de behoefte aan een nieuwe School, te meer nog waar de tegenwoordige nu al te klein is. □ Laat ons echter hopen, dat de gemaakte plannen voor de nieuw op te richten school spoedig werkelijkheid worden. Daardoor wordt het ruimte gebrek opgeheven, en kan een grooter aantal personen van het onderwijs genieten. Dit zal medewerken tot betere waardeering voor de school en tot verheffing van de grafische vakken.

W. TICK

H. B. DIEPERINK JZN., LID VAN HET DAGELIJSCH BESTUUR VAN DE AMSTERDAMSCH E GRAFISCHE SCHOOL.

ONZE LITHOGRAFIE

HOE ZIJ WERD OPGERICHT EN HOE ZIJ
ZICH VERDER GELEIDELIJK ONTWIKKELDE

Hoe gewichtig gevoelt zich een leeraar, als voor 't eerst zijn advies ingewonnen wordt bij de inrichting van een teekenlokaal of lithografie en hij daarmee zijn theoretische kennis, opgedaan bij de studie voor de middelbare akte gaat omzetten in daden. Hij loopt in de leege schoollokalen rond met een nieuw gekochten duimstok, dien hij aan een ander, zich eveneens gewichtig voelend individu, uitleent of ergens laat liggen, in ieder geval nooit meer terug ziet. □ Hij slaat zijn boeken op en bestudeert (nu echt) de model-inrichtingen. Hij droomt van verlichtingsvraagstukken bij normaal- en kaarslicht en pijnigt zijn hersens met opbergssystemen en de aanschaffing van gereedschappen en materiaal. □ Toch zat er wel electriciteit in de sfeer, die in Aug. 1918 op de Weteringschans 187 heerschte; een soort spuitwatergevoel in het bloed, dat zich aan allen mededeelde, die aan de totstandkoming van de Amsterdamsche Grafische School werkten. □ De teekenzaal, waar nu de afdeeling Kantoorboekbinden in ondergebracht is, was bij de opening van de school al vrij aardig in orde. De architect had er tweemans-teekentafels in laten maken, waarvan het bovenvlak tevens als teekenbord kon dienen. Er was een groote kast, om de

tekenmaterialen op te bergen en tot verluchting van het geheel een lambri van schilderijen aan den wand. Een prettig, zonnig tekenlokaal was het, waaraan de aangename herinnering alleen verstoord wordt bij het terug denken aan het razende rumoer van het drukke stadsverkeer, juist vóór de ramen. Juist altijd op critieke momenten ging de stem van den leeraar dan ten onder in den maastroom van geluiden van velerlei toonaard. □ Aan de lithografie was meer te „verhabstücken.“ Zij was in het vroegere gymnastieklokaal geprojecteerd; de gaten van de rekstokken zaten tenminste nog in den grond. De twaalf lithografische werktafels, die er voorloopig maar vast in waren gezet, verwarmden maar weinig den killen indruk, die altijd van een gymnastieklokaal uitgaat. Hier viel veel te doen. Geen meubilair, geen verlichting, geen materiaal. Stevige bestuursleden, met machtige armen uit de opgestroopte hemdsmouwen en kloek van beraad, hielpen echter een handje mee. □ De opstelling van de werktafels werd naar het invallen van het licht nauwkeurig vastgesteld, omdat daar weer de kostbare aanleg van kunstlicht geheel van afhing. Werkteekeningen van meubilair als: modellentafel, teekenschraagjes en steenenrekken werden in der haast gemaakt, besproken, goedgekeurd en aan den timmerman ter uitvoering gegeven. Dan volgde weer een conferentie over de aanschaffing van machines en materialen; snel als hamerslagen vielen de besluiten: steenen, film-installaties, linieermachine, gummi en lederen rollen, passerdoozen, teekenmodellen en wat al niet werd opgesomd en zoo mogelijk direkt afgehandeld. Dat de linieermachine en het filmgerei eerst anderhalf jaar later kwamen, en voor sommige gereedschappen dagen gelooopen moest worden en hooge prijzen betaald, zijn we alweer vergeten. Op den 15den Augustus 1918, 's morgens om 8 uur, zou de machine gaan draaien. De directeur in de gang bij de deur, de leeraren achter hem, allen een tikje opgewonden, zoo wachtten zij den stroom leerlingen af. Nog zie ik ze binnen komen, onze eerste jongens; ze zijn nu groot geworden en volgen hun bestemming in de maatschappij. □ De eerste teekeningen werden gemaakt en

ook de eerste teleurstellingen geboekt. Inmiddels was ook de tijd aangebroken voor den avondcursus, die voor de afdeeling lithografie de leerlingen zou brengen uit de praktijk. Aanvankelijk werden onze jeugdige lithografen en steendrukkers 's avonds ondergebracht in de tekenzaal, omdat de lithografie nog niet geïnstalleerd was. Doch toen na luttele weken die afdeeling ook gereed was gekomen, werden op een goeden avond de verbaasde lithograafjes het rijk verlichte en keurig ingerichte lithografietje binnen geleid. Ze konden hun oogen niet gelooven en menige uitroep van verbazing weerklonk. Inderdaad kon dan ook menig praktijk-atelier er niet bij halen. □ Wij hebben u moeten verlaten, gezellige, lichte zaal, om aan weer andere afdeelingen het leven te geven. Wat 't zwaarste is, moet het zwaarste wegen. Nu vermaken wij ons onder de dakpannen, met minder ruimte, en minder lucht en licht. □ De toevoer van leerlingen nam weldra zoodanigen omvang, dat één teekenleeraar het niet meer afkon. De heer J. Kruyver, leeraar zetten, een handig teekenaar met veel ambitie, bood zijn hulp aan. Het ging uitstekend, maar beperkt in zijn tijd, groeide het leerlingen-aantal ook den heer Kruyver boven het hoofd. De benoeming van den heer v. Mook als tweede leeraar teekenen redde de situatie. □ De tijd noodig voor het vakonderricht aan de jeugdige lithografen moest onttrokken worden aan het teekenonderwijs en dit kwam voor rekening van den heer Van Mook, die daardoor in 't nauw werd gebracht. □ Daar verscheen als een redder in den nood de heer H. Trompetter. Drie volslagen teekenleeraren, waarvan twee konden fungeeren als vakleeraren voor den dagcursus lithografie, omdat de een van metier schrift-lithograaf en de ander chromo-lithograaf was. Kon het beter en mooier? □ Elkander aanvullende en in genoegelijke samenwerking met de overige leeraren, werken zij thans aan de vervulling van het doel waarvoor de school werd opgericht: de veredeling der grafische vakken in 't algemeen, die der lithografie in 't bijzonder.

J. LIGTER.

DE EERSTE SEPTEMBER 1918

DEZE DATUM ROEPT BIJ ONS DE HERINNERING OP AAN DE OPENING VAN DEN AVONDCURSUS IN HET STEENDRUKKEN AAN DE A.G.S.

Kon men bij de oprichting der A.G.S. er voor de meeste andere vakken dadelijk toe overgaan een dagcursus te openen, niet alzo voor de steendrukkerij. Voor dit vak zou men beginnen met een avondcursus gedurende het geheele jaar. Maanden van te voren waren de heer Zegers Veeckens en de directeur reeds bezig om met de hun zoo zuinig toegemeten gelden een steendrukkerij in elkaar te zetten. Heel veel koopmansgeest was hier noodig, daar de begroting, in normalen tijd opgemaakt, niet toereikend was, om in de oorlogsjaren de zaak zóó uit te voeren als men zich oorspronkelijk had voorgesteld. Dus . . . bezuinigen! Nieuwe persen? . . . geen sprake van. Drie oude persjes, door de firma Tetterode wat opgekalefaterd, werden aangekocht, de noodige steenen en andere ingrediënten aangeschaft en de zaak kon beginnen. Vermeld dient hierbij nog te worden, dat de firma's Dieperink, Faddegon en Van Leer hiertoe aangezocht, dadelijk bereid waren een dertigtal steenen in bruikleen af te staan. Hierop bevonden zich gravures en steenteekeningen, welke moesten dienen als studiemateriaal, want, voordat wij op dit punt op eigen kracht zouden kunnen varen, zouden nog wel een paar jaar voorbij moeten gaan. En zoo vond dan de avond van den eersten September 1918 ons in het nieuwe heiligdom, klaar om de discipelen te ontvangen en te onderrichten in de „geheimen” van Senefelders kunst. Daar kwamen ze binnenstappen! Sommige groteren, welke bijna waren „uitgeleerd” met een kennersblik de zaak opnemende, weer anderen erg nonchalant doende, alsof zij zeggen wilden: „nu ja wij komen hier nu wel, maar wij hebben het feitelijk niet meer noodig”. Dit alles moest waarschijnlijk dienen om zich een houding te geven tegenover de kleinere jongens, die nu steelsche blikken wierpen naar de klaarstaande persjes en vol verlangden het oogenblik

verbeiden, dat zij zouden bengelen aan de hefboomen. □ Het waren op enkele uitzonderingen na, aardige jongens, waarmede best viel op te schieten en die ook graag wilde aannemen wat hun op de school werd geleerd. □ De oorlogstoestand maakte het ons echter niet gemakkelijk. De toen voorkomende slechte materialen hebben ons veel hoofdbrekens gekost en maakte onze taak zwaarder dan ze in normalen tijd geweest zoude zijn. □ En toch zien wij nog altijd met genoegen naar dezen tijd terug. □ Het besef van in de gelegenheid te zijn die jongens iets mede te kunnen geven voor hun later leven, dwingt je tot grootere krachtinspanning en het is opmerkelijk hoeveel je zelf leert bij het lesgeven aan de jongens. □ Daarbij het nieuwe van den werkkring, waarbij je met genoegen den steeds sterker wordenden band voelt, welke je aan de jongens bindt, kennis neemt van hun karakters en eigenaardigheden waardoor je gaandeweg leert dat je Piet „zus” en Jan „zoo” moet aanpakken wil je het meeste succes hebben. Al deze dingen hebben voor den „nieuwbakken” leeraar een eigenaardige bekoring en schenken hem, vooral als hij ziet dat de jongens aan hem beginnen te hechten, veel voldoening. □ Ach ja, het zijn geen „doetjes” die jongens, en zij kunnen ook wel eens raar uit den hoek komen. Als je echter overweegt dat zij den geheelen dag verkeerden in het drukkerij-milleu, omgaan met jongens van „allerlei slag” en je hoort dan dat sommige daar bekend staan als „ridders”, dan waardeer je des te meer hun goede gedrag op de school en geef je hun op het rapport een 8 of 9 voor gedrag, al komen ze wel eens een enkele keer „raar uit den hoek”, of met hun pet op in de klas. □ Langzaam zie je hen vorderen. Soms is het tempo zoodanig dat je er aan begint te twijfelen of ze wel opschieten. Vergelijk je echter aan het einde van het jaar hun werk met dat der beginperiode, dan is die vooruitgang bij de meesten ter dege waar te nemen. Het was te voorzien, dat wij het niet lang klaar zouden spelen met de drie persen. Na verloop van een paar jaar moest worden uitgebreid en werden nog 4 persen (nieuwe) aangeschaft benevens een verkleinmachine en een slijpmachine. □ Nu konden er twee praktijk-klasse

gevormd worden, waarvan één werd opgedragen aan collega Gosman. □ Kregen de jongens aanvankelijk in alle leerjaren twee avonden praktijk en de overige teekenen en theorie, dit werd nu om verschillende redenen gewijzigd, zoodat in de twee eerste leerjaren uitsluitend teekenen en theorie gegeven wordt en in de laatste uitsluitend praktijk en theorie. □ Een nog grootere verandering was echter de oprichting van den dag- en gedeeltelijken dagcursus. □ Januari 1920 werd deze cursus geopend, zoodat wij dit schrijvende een drie-jarige ondervinding hebben, en daar wij tevens in voortdurend contact waren met de jongens uit de praktijk, hebben wij de resultaten van werkplaats- en schoolopleiding met elkaar kunnen vergelijken, waarbij wij tot de overtuiging kwamen, dat het dagonderwijs verre te verkiezen is boven opleiding in de werkplaatsen, zooals dit tot nu toe werd gegeven. □ Niet dat wij hiermede zouden willen zeggen dat de praktijk geen goede vakmensen levert, verre van dat. De honderden, die er zijn en nooit vakschoolonderwijs genoten hebben, bewijzen het tegendeel. Doch een steendrukkerij is nu eenmaal geen „school”. Daar is in de meeste gevallen geen tijd om zich veel met de jongens in te laten, zoodat het dikwijls van allerlei toevallige omstandigheden afhangt of de leerling werkelijk drukker wordt of als zoodanig mislukt. □ Velen toch, voor zoover zij niet reeds eerder de kunst hebben vaarwel gezegd, brengen het slechts met moeite tot een „slagen” bij het examen voor de leerlingencommissie. Blijven zij dan op de inrichting, waar zij hun opleiding genoten, och dan redden zij het nog wel, doch moeten zij van patroon veranderen dan begint de misère en blijkt hun opleiding veel te eenzijdig te zijn geweest, zoodat zij niet mee kunnen komen en dan het vak verlaten. Hierin is, inzonderheid wat de handpersdrukkers betreft, wel een groote verbetering aangebracht doordat de leerlingen uit de praktijk des avonds onze school bezoeken. Wanneer je de jongens den geheelen dag bij je hebt is de gang van het onderwijs veel rustiger, de groote moeilijkheden aan het werken bij kunstlicht (vooral bij kleurmengingen) zijn opgeheven, terwijl de jongens beter in staat zijn het geleerde tot

zich te nemen dan wanneer zij een geheelen dag op den werkplaats zijn bezig geweest □ Onze vaste overtuiging is dan ook, dat met de opleiding aan de dagvakschool veel betere resultaten te bereiken zijn dan op de inrichtingen, tenzij men zich daar geheel aan den jongen zou gaan geven, iets wat wel altijd tot de vromen wenschen zal blijven behooren. Ja, wij geloven wel, dat zoo'n vakschool leerling even vreemd zal staan kijken als hij zich na het volbrengen van zijn drie schooljaren op een inrichting geplaatst ziet. Doch met een beetje medewerking van den kant der gezellen is hij daar spoedig overheen. □ Bovendien laten wij hem na die drie jaren nog niet los maar moet hij, daar hij in het bedrijf nog steeds leerling is, de avondschoon bezoeken, om na een jaar in de praktijk te hebben doorgebracht zijn examen voor de leerling-commissie te kunnen doen. Hiermede hebben wij in 't kort onze bevindingen medegedeeld, welke wij tijdens het vijf-jarig bestaan der A. G. S. opdeden. □ Moge het in de toekomst steeds meer blijken, dat ook voor de steendrukkers een goede vakschool-opleiding van zeer groot belang is. Dan zal de A. G. S. steeds meer aan haar doel gaan beantwoorden en ten slotte het instituut worden, waaruit het grafisch bedrijf te Amsterdam al haar werkkrachten put. □ Zullen de volgende vijf jaren ons een grooten stap in die richting brengen? □ Wij hopen het!!

C. HAFKAMP

W. TEN HAVE, LID VAN HET DAGELIJSCH BESTUUR VAN DE AMSTERDAMSCH E GRAFISCHE SCHOOL

BOEKHANDEL EN VAKSCHOOL

HET IS VOORAL SEDERT HET BEGIN VAN DEZE EEUW DAT ALLERWEGEN DE BEHOEFTE WERD GEVOELD OM, DOOR DE OPRICHTING VAN HANDELSDAGSCHOLEN EN VAKSCHOLEN, EEN MEER PRACTISCH ONDERRICHT TE GEVEN AAN DE JONGELIEDEN, DIE NADERHAND EEN BESTAAN IN DEN HANDEL OF DE NIJVERHEID ZOULDEN ZOEKEN.

Het gemis aan vakopleiding was vooral merkbaar in den boekhandel. In dit vak vooral werd gevoeld, dat het peil van ontwikkeling en geschiktheid bij de beoefenaars er niet op vooruitging. Als een der oorzaken daarvan werd toch genoemd de omstandigheid, dat niet meer, zooals vroeger, de leerlingen intern zijn, en daardoor den omgang in den huiselijken kring van den patroon missen, alwaar zij voorheen in vele dingen door hem onderricht werden, bijzonderheden van het vak werden besproken, waarvoor in de werkuren de tijd niet gevonden kon worden. □ Een eerste schrede om den boekverkoopers-bedienden meer praktische kennis van het vak bij te brengen, werd gedaan door den Bond van Nederlandsche Boekverkoopers-bedienden, die reeds in 1905 en 1906 cursussen voor handelsrekenen en boekhouden, voor boekbinden en voor bibliografie deed houden. Over het algemeen was de belangstelling daarvoor matig. □ Met ondersteuning van de Vereeniging ter Bevordering van de belangen des Boekhandels werden naderhand taal-cursussen gegeven op verschillende plaatsen; ook hiervan was echter over het algemeen het resultaat niet groot. □ De oprichting van de school der algemeene Winkeliersvereniging te Amsterdam deed bij het Bestuur van de Vereeniging ter Bevordering van de belangen des Boekhandels de gedachte postvatten een vakschool voor boekhandelaren in het leven te roepen en het er aldus heen te leiden, dat in de toekomst het vak op hooger peil zou komen te staan, tevens ter verbetering van den boekhandelaarsstand. □ Met den directeur en de leeraren van de Handelsschool

der Algemeene Winkeliers-Vereeniging werden nu de noodige besprekingen gehouden, welke tot een gunstig resultaat leidden; de noodige stappen bij Rijk, Provinciale Staten en Gemeente werden gedaan; van den Inspecteur van het M. O. en de autoriteiten van stad en land werd de sympathie voor het plan vernomen, zoodat verwacht werd dat de vakschool op 1 September 1914 zou kunnen worden geopend. □ Ofschoon dus alle daartoe vereischte voorbereidingen waren getroffen en het aantal leerlingen, dat zich toen aangemeld had, hoewel niet groot toch voldoende was om een aanvang te maken, kon de school op genoemd tijdstip niet geopend worden omdat, wegens het uitbreken van den oorlog, de directeur en een aantal leeraren onder de wapenen werden geroepen en de opening der school moest worden uitgesteld. Daar ook in de eerstvolgende jaren er geen uitzicht was, dat de school kon worden geopend, vroeg de directeur zijn ontslag, omdat hij het, uit persoonlijke redenen, niet aangenaam vond dat zijn naam als directeur der school steeds bleef bestaan, zonder dat er eenige werkzaamheden aan verbonden waren. Het Rijk en de Gemeente Amsterdam brachten telken jare de door hen toegezegde subsidie als memoriepost weer op de begrooting; de Provincië Noord-Holland evenwel maakte bezwaren dezen post er op te brengen zoolang de school niet in werking kwam. Een en ander gaf het Bestuur van de Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels aanleiding het advies van de Commissie voor de Vakschool te vragen betreffende het al of niet voortbestaanderschool. Deze Commissie adviseerde de, toch nog slechts op papier bestaande, Vakschool voor den Boekhandel op te heffen, o. a. omdat zij vreesde, dat door de geheele gewijzigde tijdsomstandigheden en economisch toestanden de indertijd opgemaakte begrooting veel te laag zou zijn en dientengevolge een grootere last op de „Vereeniging” zou worden gelegd. □ Dit voorstel werd, nog vóór het in de Algemeene Vergadering in behandeling kwam, heftig bestreden door den heer K. Groesbeek, die in een circulaire aan de leden van de „Vereeniging” er op

wees hoe gevaarlijk het kon zijn de met zooveel moeite en zorg verkregen subsidies weg te werpen, en dat de regeeringslichamen er later niet licht toe zouden overgaan de weggeworpen subsidie weer op de begrooting te brengen. Ook op de Algemeene Vergadering in 1918 verklaarden zich vele leden tegen opheffing van de Vakschool, zoodat ten slotte een Commissie benoemd werd tot reorganisatie van de Vakschool. Deze Commissie bracht een uitvoerig rapport uit, waarin zij voorstelde de bestaande Vakschool op te heffen, maar waarin zij tevens den weg aangaf, die zou kunnen leiden tot het doel, dat zij zich voorstelde: n. l. de stichting van een Vakschool voor Amsterdam als centrum, èn aan te wijzen den weg tot oprichting van dergelijke scholen of van vakcursussen in andere centra van ons land. De commissie had zich, om tot een goede oplossing van het vraagstuk eener Vakschool voor den Boekhandel te komen, in verbinding gesteld met de Amsterdamsche Grafische School. Reeds dadelijk bleek zoowel bij den Directeur dezer school als bij het Bestuur daarvan groote belangstelling voor de plannen der Commissie te bestaan, zoodat deze de overtuiging kreeg dat in die richting moest worden voortgewerkt. Het onderwijs zou eventueel kunnen worden gegeven in de Grafische School zelve, waar de technische leermiddelen voor het geheele grafische bedrijf aanwezig zijn, waar een directeur en leeraren aan de school verbonden zijn, wier onderwijs aan de leerlingen van de Vakschool zou ten goede komen, terwijl zij verder onderwijs in speciale vakken zouden ontvangen van nader te benoemen leeraren, die geheel op de hoogte zijn van de eischen van den boekhandel. De Commissie begon met een leerplan te ontwerpen en ging daarbij van het inzicht uit, dat dat niet te uitgebreid moest wezen, en dat de lessen per week betrekkelijk gering in aantal moesten zijn, vooral ook om het den patroons gemakkelijk te maken hun bedienden verlof te geven tot het volgen der lessen. In overleg met den Directeur der Grafische School stelde de Commissie zich het onderwijs drieledig voor: a. Dagschool voor jongeren in den boekhandel

werkzaam, of die in den boekhandel wenschen te worden opgeleid. *b.* Avondschool voor ouderen in den boekhandel werkzaam, of die als nog in den boekhandel wenschen te worden opgeleid. *c.* Cursorische voordrachten toegankelijk voor ouderen en jongeren en voor belangstellenden. □ De plannen der Commissie werden door de Algemeene Vergadering voor de „Vereeniging” in 1919 met algemeene stemmen goedgekeurd, zoodat de Commissie hare werkzaamheden in de ingeslagen richting kon voortzetten. In het begin van Februari 1920 kon de school met een 15-tal leerlingen aanvangen. Een eenigszins plechtige opening had, lang nadat de school reeds in de praktijk geopend was, den 18den Maart in de Bestuurskamer van de „Vereeniging” plaats onder belangstelling van de Regeering, van het Bestuur van de Amsterdamsche Grafische School, van de Besturen der Grafische Bonden e. a., bij welke gelegenheid de heer S. L. van Looy de openingsrede hield getiteld: „Iets over de geschiedenis van het Boek en de beteekenis van den Boekhandel”. □ Door gebrek aan belangstelling heeft de oprichting van de dagschool tot heden nog niet plaats gehad; de avondschoon kan op meer succes wijzen, terwijl de cursorische voordrachten zich verheugen in de bijzondere belangstelling der vakgenooten. In den korten tijd van haar bestaan heeft onze Vakschool meerdere even onverwachte als verblijdende teekenen van belangstelling voor het daar gegeven onderwijs, ontvangen. Terwijl in den loop der jaren voor verschillende takken van nijverheid en handel, onderwijs-inrichtingen werden geopend, was er voor hen, die voor den boekhandel een opleiding wenschten te ontvangen, geen opleidingsinstituut. In deze leemte is door de oprichting van de Vakschool voor den Boekhandel voorzien. De teekenen wijzen er op dat de richting, welke de Commissie voor de Vakschool heeft ingeslagen de goede is, en het vakonderwijs voor a. s. boekhandelaren thans in de juiste banen is geleid.

D. S.

NIEUWE TIJDEN EN KLANKEN

DE „NIEUWE RICHTING”, WELKE BEDOELT: HET UIT LIJNEN SAMENSTELLEN VAN EEN BIJZONDERE MODERNE VERSIERING, TROK MEER EN MEER DE AANDACHT VAN ONZE MODERNE SIERKUNSTENAARS

Voor mij had de nieuwe richting bekoring, omdat de zetter zelf zijn ornament maakt met eenvoudig typografisch materiaal, terwijl ik er ook een uitbreiding voor de keuze van versiering inzag. □ Door het volgen van een bepaald systeem bij het ontwerpen, gelukte het mij de nieuwe richting meer voor de praktijk geschikt te maken. □ De directeur volgde met belangstelling mijn pogingen en stelde voor een winteravondcursus in het moderne ontwerpen te geven voor de gevorderde zettters. □ In October 1921 nam de eerste cursus een aanvang met 15 leerlingen en werd gesloten in Maart 1922 met 7 leerlingen. □ In den aanvang was reeds te zien, wie er zouden afvallen, doch zij, die wegbleven hadden tenminste geleerd dat het ontwerpen in de nieuwe richting niet voor iedereen mogelijk is. □ Deze cursus wordt ook bedoeld voor oudere en niet voor de jonge leerlingen der school. Men zou de laatstgenoemde dan voor te veel moeilijkheden plaatsen. □ Eenige werkstukken van de leerlingen, die dezen cursus tot het einde toe volgden, bevinden zich in dit album □ Op de gehouden tentoonstelling mochten de werkstukken in de nieuwe richting uitgevoerd zich in een groote belangstelling verheugen, waaruit bleek dat de richting meer populair wordt. □ Mocht de nieuwe richting later door een nog „nieuwere richting” worden verdrongen, dan zullen we onze bakens moeten verzetten, want ook aan hen, die het nieuwste in toepassing willen brengen moet onze school de gelegenheid bieden zich te bekwamen. □ Wij moeten met den tijd mede. Daartoe zijn we allen bereid!

J. A.

VAN DEN ADMINISTRATEUR

ALS DIT BOEKWERK VERSCHIJNT EN AAN DE BELANGSTELLENDEN DER „AMSTERDAMSCHЕ GRAFISCHE SCHOOL" ZAL WORDEN AANGEBODEN, IS HET VIJF JAREN GELEDEN DAT DE „VAKSCHOOL" IN WERKING TRAD

Eindelijk toch een resultaat, na een onvermoeid, rusteloos pogen en werken door het Bestuur, van wel haast ook vijf jaren. □ Nog zeer goed herinner ik mij den eersten aanval, die door den penningmeester der Amsterdamsche Grafische School, den heer W. A. van Leer, op mij gedaan werd, om eenige gegevens en bescheiden van „de School" te rangschikken. □ Al spoedig bleek het, en nu is dat zoo veel beter te begrijpen als we weten welk een werkkraft er door het Bestuur met haren Directeur werd ontplooid, dat dit eventjes rangschikken niet zoo een, twee, drie kon gebeuren, maar wel degelijk nauwlettend en met veel zorg zou moeten geschieden. □ Eerst vreemd tegenover een „nieuwte" staande, ontdekt men toch spoedig of er „wat in zit". Nu „er zat wat in". □ Wat niet een „vijven en zessen" moesten er te pas komen, om conform de „Begrooting" te werken; iets wat, wanneer men daar niet zoozeer dagelijks mede te maken heeft gehad, een „qui vive" in het leven roept van je welste! □ Zeer helder staan mij de ontelbare besprekingen met den leider der financiën voor den geest, die vlug en doortastend den stoot gaf aan een omvangrijke leden-lijst! Zeer juist was het gezien, om aanstonds de aandacht van vak-beoefenaren en begunstigers op onze school te vestigen. En dat deze maatregel goed heeft gewerkt is bewezen door de belangstelling, die de School ondervindt en door bijna het onveranderlijke bedrag, dat jaarlijks door deze wel haast 275 leden wordt opgebracht. □ Dan waren er groote zorgen om de benoedigde machines, gereedschappen enz. aan te schaffen, wat gezien de omstandigheden in 1918, nu direct geen gemakkelijk werk was en zeer veel doorzicht en koopmanschap vereischte. Dat een en ander den penningmeester best is toevertrouwd wordt door de feiten

bewezen. □ Inmiddels liepen de zeven maanden van exploitatie der School in 1918 ten einde, en al spoedig zou dan het eerste resultaat bekend zijn. □ Met eenige spanning werd er naar de eindcijfers uitgezien, want nietwaar, men stond nu in het teeken der openbaarheid, nu de school grootendeels ging werken met gelden verstrekt uit de kassen van Rijk, Provincie en Gemeente. □ En dat er voorzichtig gewerkt was geworden blijkt uit de d°. 24 Maart 1918 overgelegde Rekening en Verantwoording van den penningmeester, die aangaf dat in totaal een nadeelig saldo van f 1208.65^{1/2} over 1918 op rekening van het volgende jaar moest worden geboekt. □ Om al de wederwaardigheden in en van het cijfermateriaal te gaan opsommen zou spoedig vervelen en dor zijn voor den lezer. Beter vind ik het, om straks u een overzicht te geven van den groei der school, uitgedrukt in de oplopende ontvangsten en uitgaven van de verschillende hoofdstukken. En voor wie lust en tijd heeft, om zijn aandacht eens hieraan te schenken, kan zien, welk een uitbreiding aan de school is gegeven, wat een werkkraft er door allen, die aan de school verbonden zijn, is ontplooid om tot zoo'n hoogte in tijd van nauwelijks vijf jaren deze inrichting op te voeren. □ En weet ge, juist dat maakt het werken hier zoo dubbel prettig, omdat de onderlinge

ONTVANGSTEN						
	SUBSIDIES			Contributiën	Schoolgelden	Oppen. Leeningen
	Rijk	Gemeente	Provincie			
1918	f 13.600.—	f 7500.—	f 1635.—	f 1806.—	f 660.75	f 46.000.—
1919	„ 25.383.50	„ 24.683.50	„ 5600.—	„ 1897.—	„ 2203.92 ^{1/2}	„ 54.400.—
1920	„ 37.908.50	„ 37.218.50	„ 8488.—	„ 2702.50	„ 2892.42 ^{1/2}	„ 50.000.—
1921	{ „ 76.090.—	{ „ 32.610.—	—.—	„ 2710.50	„ 3633.77	„ 22.000.—
	{ „ 14.365.27 ¹⁾	{ „ 6.156.55 ¹⁾				
1922	„ 101.474.03 ²⁾	„ 47.006.58 ²⁾	„ 1894.20 ³⁾	„ 2396.71	„ 3977.03	„ 4496.57

1) Vermoedelijk nog te ontvangen. 2) Subsidies over 1922 voorloopig vastgesteld. 3) Ten dienste van 1920.

UITGAVEN							
	Jaarwedden en salarissen	Huur gebouw	Onderhoud en schoonmaken	Bibliotheek	Verlichting, verwarming, water	Krachtverbruik en gas	Leermiddelen en materialen
1918	f 7257.32	f 2000.—	f 176.45	f 51.50 ^{1/2}	f 646.68	f 80.10	f 4288.85
1919	„ 32006.61 ^{1/2}	„ 3250.—	„ 916.46	„ 62.70	„ 1864.28 ^{1/2}	„ 369.94	„ 5129.68
1920	„ 66761.25 ^{1/2}	„ 4279.16 ^{1/2}	„ 4208.78 ^{1/2}	„ 49.61	„ 3023.90	„ 630.18 ^{1/2}	„ 10427.03 ^{1/2}
1921	„ 82393.67 ^{1/2}	„ 5100.—	„ 3334.68	„ 752.85	„ 2745.55	„ 1128.31 ^{1/2}	„ 10653.09
1922	„ 84158.15	„ 5100.—	„ 5973.62 ^{1/2}	„ 539.78 ^{1/2}	„ 3870.80	„ 1323.05 ^{1/2}	„ 11779.95
	Rente- en aflossingen	Bureau- druk- en adv. kosten huish. uitg.	School- en teekenbeh.	Vak- cursussen	Ongevallen verzekering	Kosten van inrichting incl. bouwkw.	Diversen
1918	f 2940.28	f 795.43	f 667.25	f —.—	f —.—	f 59728.15	f 328.22
1919	„ 8220.13	„ 3426.27 ^{1/2}	„ 1164.58	„ 825.31 ^{1/2}	„ 173.68	„ 54329.58	„ 448.23
1920	„ 13362.17	„ 4093.30 ^{1/2}	„ 1424.47 ^{1/2}	„ 964.49 ^{1/2}	„ 1123.65	„ 50000.—	„ 2613.16
1921	„ 18349.63	„ 1955.76 ^{1/2}	„ 2458.57	„ 1110.72	„ 2309.49	„ 22781.46	„ 1502.23
1922	„ 18120.77	„ 2731.91 ^{1/2}	„ 1356.57	„ 1270.91	„ 844.10	„ 4496.57	„ 1341.89 ^{1/2}

samenwerking van den beginne af aan zoo aangenaam is geweest en nog is. Niet echter alleen, wat het personeel onderling betreft, maar ook in den omgang en samenwerken met het Bestuur en de Contrôle-commissies viel steeds een aangenamen toon en waardeering op te merken. Genoeg zij hiervan gezegd, ook elders in dit boekwerk wordt hierop zeer terecht gewezen. Waar een zaak zoo bestuurd en beheerd wordt, daar kan het niet anders, of zij moet wel bloeien. En dat zij groeide en bloeide wil ik u nu hier boven toonen in het reeds in uitzicht gestelde overzicht van ontvangsten en uitgaven over de jaren 1918 tot en met 1922. Zijn de ontvangsten gecentraliseerd in slechts enkele posten, niet zoo eenvoudig zijn echter de posten van uitgaven. Om van de mij ter beschikking staande ruimte niet al te veel te vragen heb ik de uitgaven eenigszins sâam gevat, wat aan het overzichtelijk geheel echter geen schade doet.

Heb ik te veel gezegd, na kennisname van deze cijfer-reeksen, dat er veel energie, werkkraft en lust zijn noodig geweest om de exploitatie van de A.G.S. tot deze hoogte op te voeren? Ik geloof van niet. □ Wanneer ik door bovenstaande schets bereikt heb, dat den lezer duidelijk is geworden het groote voorrecht, dat Amsterdam heeft, dat de A.G.S. binnen hare muren zetelt en het er toe zal bijdragen, dat de belangstelling in het streven en werken van ons Bestuur in 't belang van de „Amsterdamsche Grafische School” gestadig zal toenemen, tot heil van al die jonge menschen, die er hun kennis van hun vak trachten te vermeerderen, dan ben ik hoogst tevreden en voldaan. Saluut! vijfjarige, tot Uw volgend Lustrum! Het zij zoo!

ANTON. R. HARMSSEN

A decorative rectangular border with a repeating scrollwork pattern surrounds the central text.

WERKSTUKKEN EN TEEKENINGEN

INHOUDSOPGAVE VAN DE WERKSTUKKEN

TYPOGRAFIE

Verkleinde reproductie van de op de school gedrukte reclame-biljetten inschrijving leerlingen driejarigen dagcursus	I, II en III
Titelpagina van het omslag van den prospectus driejarigen dagcursus bedrijfsleiding . . .	IV
Uitnodigingskaarten voor gehouden tentoonstellingen	V
Circulaire, bevattende een uittreksel van de brochure „Grafisch onderricht een algemeen belang”	VI
Convocatie eener vergadering	VII
Prospectus der Cursorische Voordrachten voor den boekhandel en uitgeversbedrijf . .	VIII
Prospectus voor een specialen cursus in bandversiering	IX
Circulaire omtrent beroepskeuze voor leerlingen, die de lagere school zullen verlaten	X
Circulaire, waarin aangekondigd wordt, dat onderwijs in het kantoorboekbinden wordt gegeven	XI
Uitnodigingskaarten voor een te houden tentoonstelling	XII
Circulaire betreffende een cursus in het moderne ontwerpen voor typografen	XIII
Driekleurendruk, geëetst door leerlingen van den avondcursus	XIV
Houtsnede, gesneden door de leerlingen van den houtsnijcursus	XV en XVI

CHEMIGRAFIE EN TYPOGRAFIE

Natuurstudie door een leerling van den dagcursus in vrijen tijd geteekend	XVII
Teekeningen der klasse letterzetten, waarvan XIX gesprist	XVIII en XIX
Teekening van een drukkersleerling	XX
Teekening van een bindersleerling	XXI
Teekeningen der klasse lithografie	XXII, XXIII en XXIV

CHEMIGRAFIE, TYPOGRAFIE EN BINDERIJ

Boekruggen en titelplat, vervaardigd door de leerl. der klasse persvergulden	XXV en XXVI
Boekbandversiering, vervaardigd door de leerlingen der klasse handvergulden . .	XXVII
Reproductie van kantoorboeken	XXVIII
Ontwerpteekening van een luxe doos, afdeling binderij	XXIX

LITHOGRAFIE EN STEENDRUKKEN

Gravure door een leerling-lithograaf	XXX
Werkstukken der klassen chromo- en schrift-lithografie	XXXI en XXXII
Werkstukken der klassen schrift- en chromo-lithografie	XXXIII en XXXIV
Verpakking, vervaardigd door een leerling der klasse schrift-lithografie . . .	XXXV

AMSTERD. GRAFISCHE SCHOOL
WETERINGSCHANS 187 DIRECTEUR L. RONNER

INSCHRIJVING LEERLINGEN

VAN 1 TOT 15 JUNI

**3-jarige Dagcursus in: Kantoorboekbinden
Liniëeren, Boekbinden, Persvergulden,
Steendrukken, Letterzetten, Boekdrukken,
Lithografie, Bedrijfsleiding.**

Schoolgeld per maand één gulden, bedrijfsleiding vijf gulden.
Er bestaat gelegenheid tot kosteloze plaatsing. Inlichtingen bij
den Directeur der School, elken avond van acht tot negen uur,
behalve des Zaterdagavonds

Namens het Bestuur,

F. J. A. M. WIERDELS, Voorzitter.

E. J. KUIPERS, Secretaris.

AMST. GRAFISCHE SCHOOL
WETERINGSCHANS 187 DIRECTEUR L. RONNER

INSCHRIJVING

VAN LEERLINGEN
VAN 1 TOT 15 JUNI

**3-JARIGE DAGCURSUS
voor Letterzetters, Boek-
drukkers, Boekbinders
en voor Bedrijfsleiders**

Schoolgeld per maand één gulden, bedrijfsleiders vijf
gulden. Er bestaat gelegenheid tot kosteloze plaatsing
inlichtingen bij den Directeur der School elken avond
van acht tot tien uur, behalve des Zaterdagavonds

Namens het Bestuur,

F. J. A. M. WIERDELS, Voorzitter. E. J. KUIPERS, Secretaris.

JUNI 1921
INSCHRIJVING
LEERLINGEN

AMST. GRAFISCHE SCHOOL
VAN 1-15 JUNI 1921 VOOR DEN
DRIE-JARIGEN DAGCURSUS
 Bedrijfsleiding, Liniëeren, Boekbinden,
 Kantoorboekbinden, Boekdrukken,
 Letterzetten, Persvergulden,
 Steendrukken en
 Lithografie

Schoolgeld Bedrijfsleiding 15- en andere vakken 11- per maand. Er bestaat gelegenheid tot kosteloze plaatsing. Inlichtingen bij den Directeur, elken avond, behalve des Zaterdagavond, van zacht tot negen uur, aan het Schoolgebouw, Weteringschans 187

Namens het Bestuur:

F. J. A. M. WIERDELS, Voorzitter.

E. J. KUIPERS, Secretaris.

AMSTERDAMSCH
GRAFISCHE SCHOOL

DIRECTEUR L. RONNER - WETERINGSCHANS 187 - TELEFOON C. 2945

INSCHRIJVING VAN
LEERLINGEN

1 TOT 15 JUNI 1922

DRIE-JARIGE DAGCURSUS
 VOOR LETTERZETTEN, BOEKDRUKKEN
 MACHINEZETTEN, STEENDRUKKEN
 LITHOGRAFIE, KANTOORBOEKBINDEN
 PERSVERGULDEN, BOEKBINDEN EN
 BEDRIJFSLEIDING.

INLICHTINGEN GEDURENDE DE MAAND
 MET 'S AVONDS VAN 7:1-9:1 UUR, BEHALVE
 DES ZATERDAGS, AAN DE SCHOOL

NAMENS HET BESTUUR:
 FERD. WIERDELS, VOORZ. E. J. KUIPERS, SECR.

AMSTERDAMSCH GRAFISCHE SCHOOL

VAN 1 TOT EN MET 15 JUNI INSCHRIJVING LEERLINGEN

VOOR DEN DRIE-JARIGEN DAGCURSUS

Bedrijfsleiding, Letterzetten
Boekdrukken, Boekbinden
Linieeren, Persvergulden
Steendrukken, Lithografie
en Kantoor-boekbinden

Schoolgeld Bedrijfsleiding 15 en andere vakken
fl per maand bij vooruitbetaling. Gelegenheid
tot kosteloze plaatsing. Inlichtingen bij den
Directeur, elken middag, behalve des Zaterdags
van twee tot vier uur aan het Schoolgebouw

Namens het Bestuur:

F. J. A. M. WIERDELS, Voorz.

E. J. KUIPERS, Secr.

WETERINGSCHANS No. 187
TELEFOON CENTRUM 2945

DRIE-JARIGE CURSUS BEDRIJFSLEIDING

STEENDRUKKEN
BOEKBINDEN EN
BOEKDRUKKEN

AMSTERDAMSCH
GRAFISCHE
SCHOOL

VEREENIGING AMSTERDAMSCH E GRAFISCHE SCHOOL
SECRETARIAAT: SINGEL 116, AMSTERDAM

ALGEMEENE
BESTUURSVERGADERING

VRIJDAGAVOND DEN
10DEN NOVEMBER 1922
TE 8 UUR PRECIES
IN KRASNAPOLSKY
WARMOESTRAAT

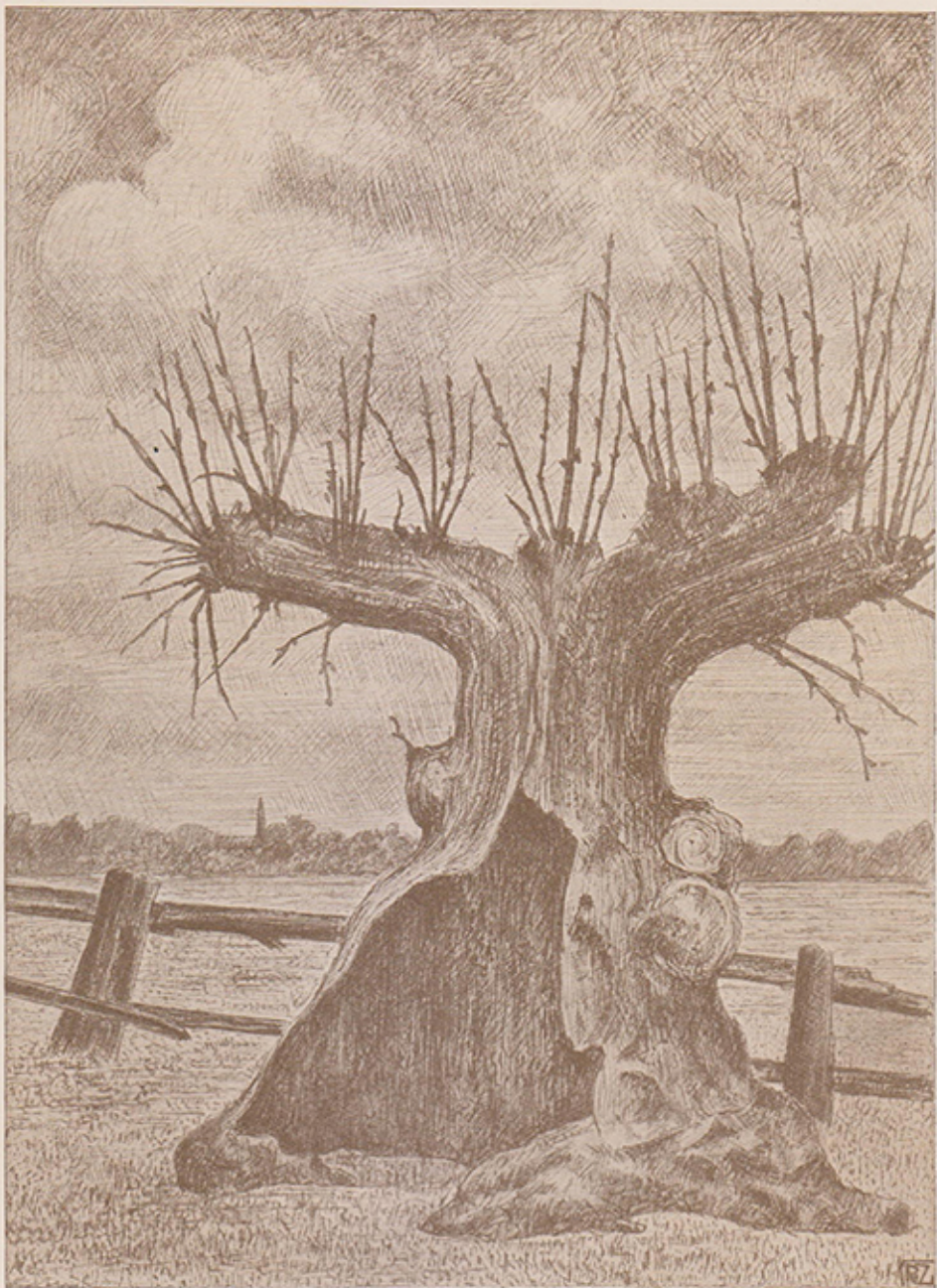

MEN WORDT BELEEFD VERZOCHT PRECIES 8 UUR AANWEZIG TE ZIJN
MET HET OOG OP DE LEDEN VERGADERING, WELKE 9 UUR AANVANGT

AMSTERDAMSCHЕ GRAFISCHE SCHOOL

BRIEFKAART

AAN

WETERINGSCHANS 157 - AMSTERDAM - TEL. CENTR. 2945

AMSTERDAMSCHЕ
GRAFISCHE SCHOOL

BRIEFKAART

AAN

WETERINGSCHANS 157 - AMSTERDAM - TEL. CENTR. 2945

WETERING SCHANS 157
TELEFOON CENTR. 2945

AMSTERDAMSCHЕ
GRAFISCHE SCHOOL
DIRECTEUR: LEONNER

BRIEFKAART

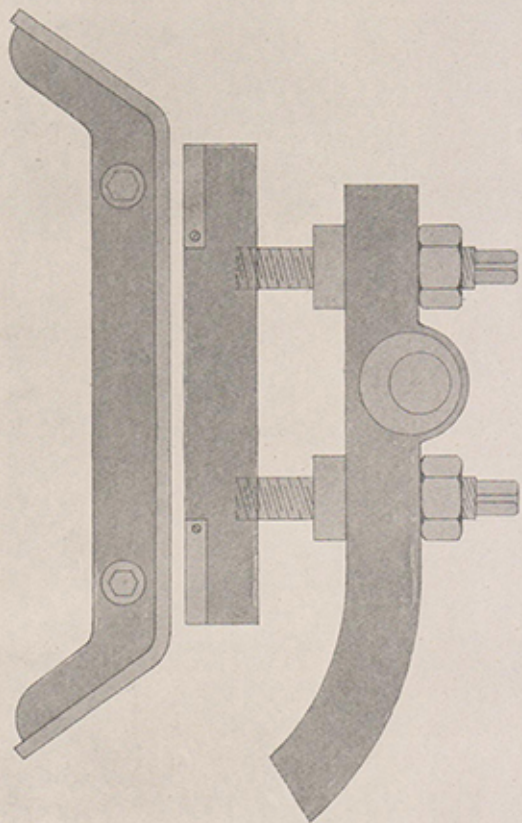
AAN

BRIEFKAART

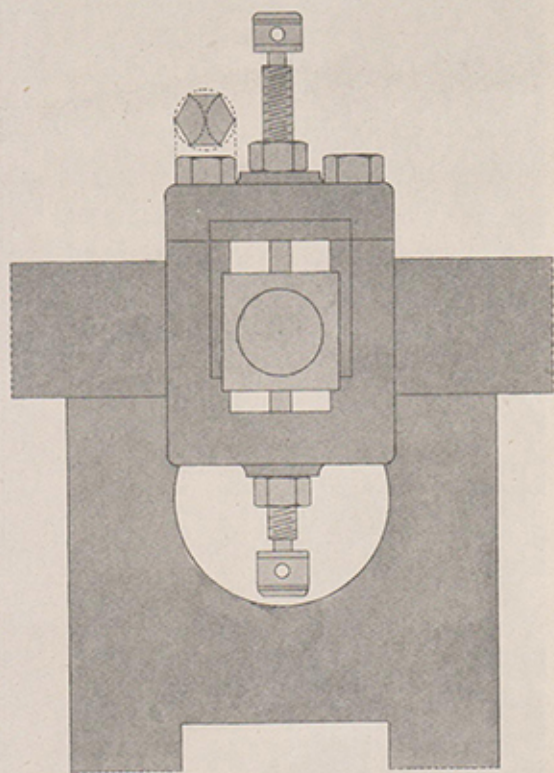
AAN

AMSTERDAMSCHЕ GRAFISCHE SCHOOL
WETERINGSCHANS 157 TELEFOON CENTRUM 2945

DEGELCONSTRUCTIE „DIAMANT“

CILINDER-LAGER

GEDENKBOEK 1914

H.C. BOOM.

J. G. KRAMER
—
ADRIAAN
BROUWER

P. KLUITMAN
ALKMAAR

EDWIN ARNOLD
—
HET LICHT
VAN AZIË

H. MBULENHOP
AMSTERDAM

HILDEBRAND
—
CAMERA
OBSCURA

VAN HOLKEMA
& WARENDORP

HALL CAINE
DE WITTE
PROFEET

TWEEDE DEEL

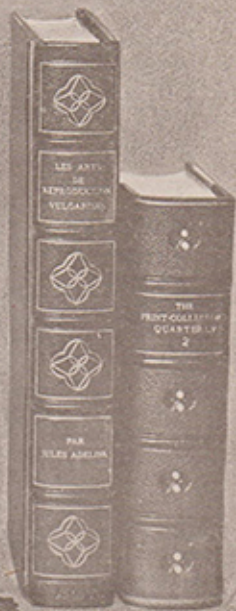
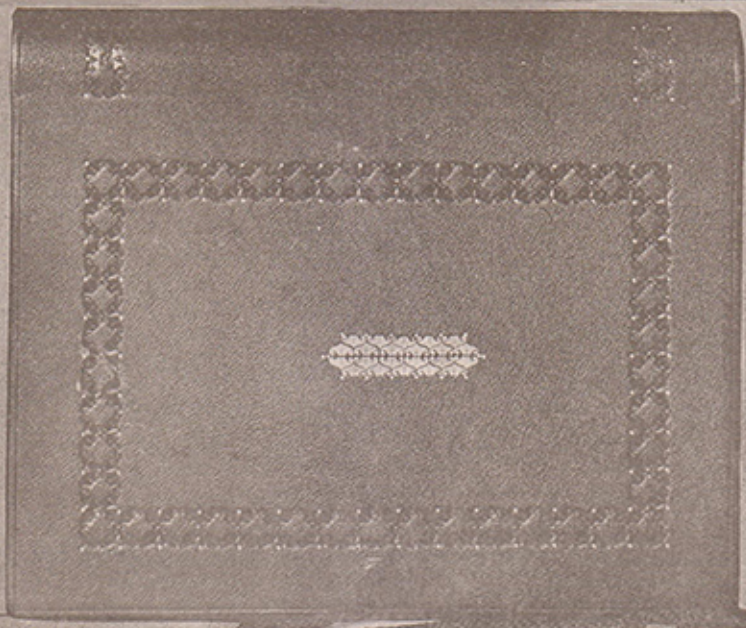
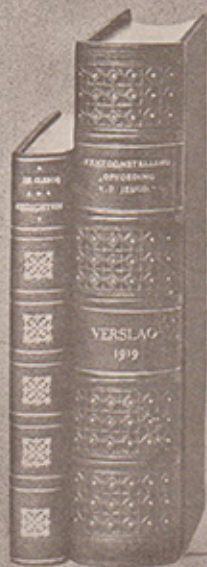
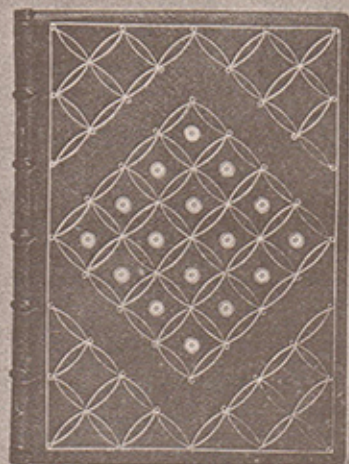
GEORGE EBERS
CLEO-
PATRA

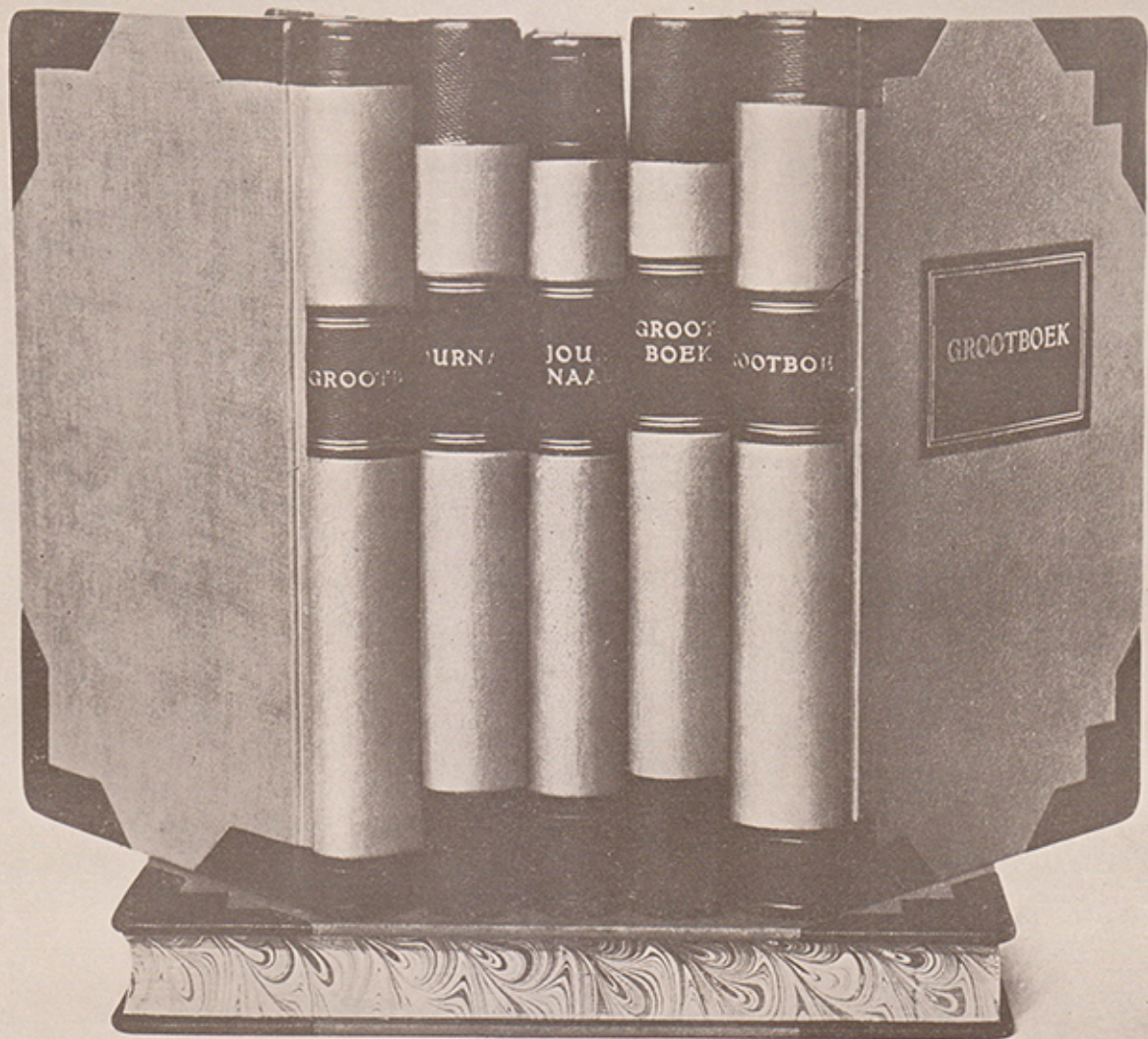
CLEOPATRA

MARTINUS NEIJHOF
S. GRAVENHAGE.

DOOR GEORGE EBERS

De
koningin
der
Aarde

”
CLEOPATRA”
MIAMI
IN DE HOOFDROL

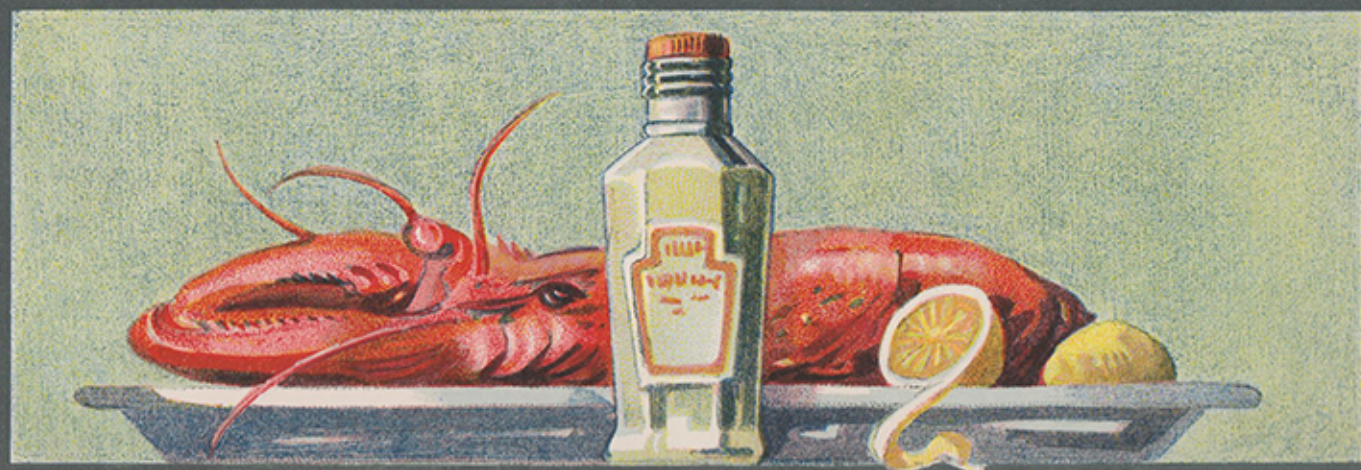

MAYONAISE

OLIJFOLIE

DELFTSCHE OLIEFABRIEKEN
CALVE

MAYONAISE

CALVE

DELFT

AMSTERDAMSCHÉ GRAFISCHE SCHOOL

